

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

**PRISIJUNGUSI
LIETUVA**

Bendradarbiavimas TAU. Bendrauk ir dalykis turiniu internete: skaitmeninių nuotraukų apdorojimas ir saugus dalijimasis **MEDŽIAGA MOKYMŲ DALYVIUI**

www.prisijungusi.lt

Projektą įgyvendina:

RYŠIŲ
REGULIAVIMO
TARYBA

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Mokymus organizuoja: asociacija „Viešieji interneto prieigos taškai“ (VIPT), UAB „Baltijos kompiuterių akademija“, Savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacija, VŠĮ „Informacinių technologijų institutas“.

IVADAS

Ši programa skirta suaugusiems Lietuvos gyventojams, kurie turi pagrindinių skaitmeninių žinių ir įgūdžių, tačiau ribotai naudojami skaitmeniniais įrenginiais ir technologijomis, bei nori tobulinti skaitmeninius įgūdžius, kad galėtų efektyviai naudoti šiuolaikines skaitmenines technologijas kasdieninėje ir profesinėje veikloje.

Skaitmeninių įgūdžių turinčių gyventojų mokymo renginių programa savo turiniu atitinka Europos Komisijos rekomenduojamus skaitmeninių gebėjimų (DigComp 2.1) 1-2 gebėjimų (kompetencijų) lygius. Programa parengta pagal gyventojų skaitmeninio raštingumo žinių ir įgūdžių tobulinimo projekto „Prisijungusi Lietuva: efektyvi, saugi ir atsakinga Lietuvos skaitmeninė bendruomenė“ tikslus, uždavinius ir reikalavimus.

Mokymų programą sudaro keturios pagrindinės dalys:

1. Saugus technologijų naudojimas.
2. Skaitmeninių nuotraukų redagavimas.
3. Nuotraukų skenavimas.
4. Saugus ir atsakingas skaitmeninio turinio skelbimas internete.

Mokomojoje medžiagoje naudojami sutartiniai grafiniai paveikslėliai, nurodantys, kurioje dalyje yra teorinis aprašymas, pateikiamos pastabos ir pan.

Grafinis mokomosios medžiagos žymėjimas:

Teorinis skyrelio aprašymas, kuriame atskleidžiama tos temos esmė. Teorinį aprašymą rekomenduojama skaityti visiems pradedantiejiems.

Pastabos žymimos šauktuko paveikslėliu. Šioje dalyje norima atkreipti dalyvių dėmesį į neįprastas situacijas, pateikiami perspėjimai ar papildomi naudingi komentarai.

Leidinio autorė: dr. Renata Danielienė

VšĮ „Informacinių technologijų universitetas“ vykdančioji direktorė,
VU Kauno fakulteto dėstytoja.

1. SAUGUS TECHNOLOGIJŲ NAUDOJIMAS

Dažnai jungiuosi prie įvairių portalų. Ar saugu juose pateikti asmeninę informaciją?

Šiame skyriuje sužinosite:

- kas yra internetinė tapatybė,
- kokie gali būti informacijos, nuotraukų ir vaizdo įrašų platinimo internete ribojimai,
- apie galimus pavojus naudojant socialinį tinklą ir jame viešinant informaciją,
- rekomendacijas darbo su skaitmeniniu įrenginiu saugumui užtikrinti.

Naudojama techninė ir programinė įranga:

- stacionarus arba nešiojamasis, arba planšetinis kompiuteris, arba išmanusis telefonas su operacine sistema, interneto naršyklė.

Šio skyriaus struktūra:

- gyvenimiška situacija apie saugų ir atsakingą technologijų naudojimą,
- mokomoji medžiaga,
- papildomi įdomūs mokymosi šaltiniai.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir diskutuoti apie saugią technologijų naudojimą.

KAIP ONUTEI SAUGIAU NAUDOTIS TECHNOLOGIJOMIS?

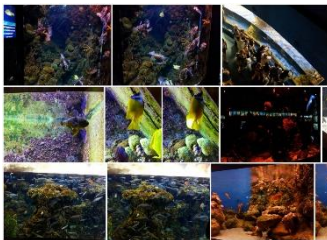
Onutė susimąstė, ar ji saugiai naudojasi technologijomis, ir nusprendė šia tema pažiūrėti vaizdo įrašą.

Užduotis: pažiūrėkite [vaizdo įrašą](#) ir diskutuodami vienas su kitu patarkite, į ką Onutei reiktų atkreipti dėmesį, kad technologijomis naudotųsi saugiau.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir padėti Onutei apspręsti, kokias nuotraukas ji gali publikuoti internete.

AR ONUTĖ GALI VISAS NUOTRAUKAS PUBLIKUOTI INTERNETE?

Onutė ruošiasi sukurti nuotraukų pristatymą apie save ir savo artimuosius ir šį filmuką publikuoti socialiniame tinkle. Ji paprašė savo sūnaus, kad jis nuskenuotų visas jos albumo nuotraukas, kurias ir panaudos pristatymui. Kai sūnus persiuntė nuotraukas, jis paklausė, ar tikrai mama ruošiasi jas visas publikuoti internete.

Užduotis: diskusijų metu vienas su kitu aptarkite, kokias nuotraukas galima publikuoti internete, kokių nuotraukų nederėtų publikuoti ir kodėl. Diskutuokite, kokias pasekmes gali sukelti neatsakingas nuotraukų publikavimas internete.

Internetinė tapatybė

Internetinė arba skaitmeninė tapatybė – tai asmenybės „atspindys“ elektroniniame pasaulyje. Viskas, ką apie save rašome, ką publikuojame, ką aptarinėjame, kaip komentuojame, ką skaitome, o ką blokuojame, yra mūsų skaitmeninės (internetinės) tapatybės dalis. Tai duomenys, kurie pristato asmenybę virtualioje erdvėje.

Galima teigti, kad skaitmeninę tapatybę sudaro:

- socialinių tinklų profiliai,
- tipinė asmens elgsena internete,
- savęs prezentacija skaitmeninėje erdvėje,
- tai, ką asmuo rašo, rodo kitiems,
- tai, ko asmuo ieško elektroninėje erdvėje.

Juristai naudoja kiek kitokį skaitmeninės tapatybės apibrėžimą. Jie teigia, kad skaitmeninė (internetinė) tapatybė – tai tik asmeniui žinomi duomenys, kurie vienareikšmiškai identifikuoja tą asmenį internete. Pavyzdžiui:

- elektroninis parašas,
- prisijungimas prie e. bankininkystės.

Taigi juridine prasme skaitmeninė tapatybė – tai „asmens dokumentai“ internete, o buitine – „asmens bruožų“ internete visuma.

Kadangi internetas kūrėsi kaip anoniminė erdvė, kurioje kiekvienas gali būti kuo tik nori, o informaciją, publikuojamą internete, neretai patikrinti yra gana sudėtinga, atsiveria didelės apgavystės ir piktnaudžiavimo galimybės. Kartais melas yra nepavojingas, pavyzdžiui, kai asmuo internete dedasi esąs geresnis, gražesnis, pasiekęs daugiau nei realybėje. Tai gali atrodyti juokinga, bet neatneš materialinės žalos. O kartais meluojant vykdomos realios nusikalstamos veiklos: apgaunami žmonės, pasisavinami jų pinigai ir pan.

Internetinę tapatybę turi ne tik privatūs asmenys. Vieši asmenys, visuomenės veikėjai, politikai, pramogų pasaulio atstovai, sportininkai, ekonomistai, žurnalistai, kiti visuomenės nuomonės formuotojai seniai perprato, kad nuo jų prisistatymo ir elgesio socialiniuose tinkluose labai daug kas priklauso. Jie gana atsargiai reiškia savo nuomonę visuomenei svarbiais klausimais, kiti net samdo profesionalų komandas, kurie rūpinasi teigiama skaitmenine tapatybe. Tie, kas nesirūpina ar nepakankamai rūpinasi prezentacija virtualioje erdvėje, reguliariai patenka į skandalus, kurie atneša žalos reputacijai, o kartais net ir materialinių nuostolių.

Slaptažodžiai

Slaptažodžiai yra viena iš labiausiai paplitusių apsaugos priemonių. Jie naudojami prieigai prie skaitmeninių įrenginių, prie juose saugomos svarbios informacijos, prie įvairių sistemų, tokių kaip e. paštas, e. parduotuvės ir pan.

Siekiant apsaugoti informaciją gali būti naudojamos ir kitos apsaugos priemonės, tokios kaip PIN kodas, kuris yra sudarytas iš skaičių, pirštų antspaudas, veido atpažinimas ir pan. Naujausi išmanieji telefonai ir planšetės dažnai turi integruotas tokias apsaugos sistemas.

Slaptažodžiai kartu su vartotojo vardu leidžia vienareikšmiškai nustatyti vartotojo tapatybę.

Jūsų slaptažodis turi būti sunkiai nuspėjamas. Kuriant slaptažodžius patartina vadovautis keliomis rekomendacijomis:

- slaptažodyje turi būti panaudoti įvairių grupių ženklai:
 - didžiosios raidės (A, B, C, ...),
 - mažosios raidės (a, b, c, ...),
 - skaitmenys (1, 2, 3, ..., 9) ir
 - specialieji simboliai (!, <, @ ...);
- slaptažodis turi būti ne trumpesnis nei aštuoni ženklai (kai kuriose sistemose rekomenduojami ir ilgesni);
- slaptažodis neturi būti prasmingas žodis, pavyzdžiui, jūsų vardas, gimimo data ir pan.
- jei PIN kodas yra 4 skaitmenų derinys, jis taip pat neturi būti lengvai atspėjamas, neturi būti gimimo data ar kitas kitiems žmonėms žinomas skaičius. Kuo ilgesnis PIN kodas, tuo sunkiau jį atspėti.

Negalima naudoti slaptažodžių, sudarytų iš asmenvardžių, adresų, telefono numerių ir kitų nesunkiai atspėjamų žodžių.

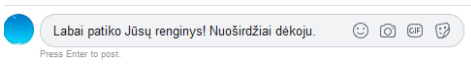
Negalima niekam atskleisti savo prisijungimo vardo ir slaptažodžio ar PIN kodo. Ne tik įprastiniuose kompiuteriuose, bet ir daugelyje išmaniųjų įrenginių galima sukurti kiekvienam asmeniui atskirą vartotoją, kuris naudotųsi tik jam vienam žinomą slaptažodžiu.

Informacijos viešinimas socialiniuose tinkluose ir galimos problemos

Internetu esančią informaciją sunku kontroliuoti, tai yra erdvė, pilna patikimos ir nepatikimos informacijos. Kompiuterio naudotojas turi suprasti, kad internete surastą informaciją jis turi vertinti kritiškai, kadangi ji gali būti teisinga ir patikima, tačiau gali būti ir nepatikima, netinkama ar žalinga, ypač kai kurioms amžiaus grupėms. Interneto naudotojai gali būti įtraukiami į įvairius pavojus, gali užkrėsti savo įrenginius kenksmingomis programomis ir pan.

Pastaruoju metu dedama daug pastangų, siekiant kovoti su elektroniniais nusikaltėliais, tačiau kompiuterių ir išmaniųjų įrenginių naudotojai pirmiausia patys turi būti atsargūs, turėti bent pagrindinių žinių, kaip būti saugiam internete.

Problema	Problemos sprendimas
Socialiniuose tinkluose publikuojamos nuotraukos būna įvairaus turinio, kuris gali padėti sukurti tam tikrą nuomonę apie publikuojantį asmenį, be to, galima susilaukti nemalonumų dėl asmeninės informacijos viešinimo. Pavyzdžiai: • nuotraukas, ypač su kompromituojančiu turiniu gali įsirašyti kiti naudotojai ir jas paskelbti kitose interneto svetainėse, iš kurių gali nepavykti pašalinti; • ne visi žmonės, esantys nuotraukose, nori, kad jos būtų publikuojamos, o vėliau, kai suaugęs, galbūt nenorės matyti kai kurių savo vaikystės (pvz., nuogų) nuotraukų; • publikuojamos nuotraukos, kuriose yra asmeninė informacija ar detalės, iš pirmo žvilgsnio nekrentančios į akis.	„Facebook“ naudotojai turi suvokti, kad paskelbta informacija ir nuotraukos gali būti matomi ne tik jo draugams, bet ir draugų draugams, o gal net ir neregistruotiems naudotojams, jei nėra nustatytos tam tikros „Facebook“ informacijos skelbimo nuostatos. Paskelbta informacija gali tapti nekontroliuojama. Keliant informaciją ar nuotraukas į internetą reikia: • atsakingai viešinti informaciją, skelbti teigiamo pobūdžio turinį; • atsakingai publikuoti nuotraukas su kitais žmonėmis (nepublikuoti nuotraukų su žmonėmis nepatogioje situacijoje, aplinkoje ir pan.); • atsakingai publikuoti nuotraukas, kuriose matosi papildoma informacija, pvz., nufotografuotas namas su adresu, automobilis ir jo valstybinis numeris, skrydžio bilietas su asmeniniais duomenimis ir pan. https://images.theconversation.com
Nusikaltėliai arba priešišškai nusiteikę asmenys gali rinkti informaciją apie kitą asmenį ir vėliau tai panaudoti negeriems tikslams.	Siekiant apsisaugoti nuo nusikaltėlių arba priešišškai nusiteikusių asmenų tiek internete, tiek socialiniuose tinkluose rekomenduojama neskelbti: • asmens kodo, draudimo, sveikatos duomenų, PIN kodų, • namų adreso, • namų telefono, • slaptažodžių, • banko sąskaitos, • kredito kortelės duomenų ir pan. <i>Ilustracija Jordan Awan</i>
Nusikaltėliai arba priešišškai nusiteikę asmenys gali rinkti informaciją apie asmenį, jo aplinką, planus ir vėliau tai panaudoti negeriems tikslams.	Siekiant apsisaugoti nuo nusikaltėlių arba priešišškai nusiteikusių asmenų tiek internete, tiek socialiniuose tinkluose rekomenduojama neskelbti: • apie savo planus, • apie planuojamas išvykas, komandiruotes ar atostogas, • planuojamus pirkinius.
Ar įmanoma kaip nors padaryti, kad kiti žmonės ir „Facebook“ naudotojai nematytų mano asmeninės informacijos?	Sutvarkykite socialinių tinklų privatumo nuostatas. Prisijungę prie socialinio tinklo svetainės patikrinkite privatumo nustatymus ir pažiūrėkite, kokią informaciją apie jus gali matyti kiti socialinio tinklo naudotojai. Rekomenduojama nustatyti parametrus taip, kad kuo mažiau asmeninės informacijos būtų matoma kitiems žmonėms, o ypač nepažįstamiems. Viešinamos informacijos kontroliavimas nustatymais (kurso „Paslaugos internete: socialinis tinklas „Facebook““ tema „Privatumas „Facebook“ socialiniame tinkle“).

Problema	Problemos sprendimas
Jeigu yra sutvarkyti socialinio tinklo saugumo nustatymai, reikia įvertinti, ar čia esantys draugai yra gerai pažįstami ir patikimi .	Internetu socialinio tinklo paskyras gali susikurti nusikaltėliai ir apsimesdami kitu žmogumi prašyti į „Facebook“ draugus. Jų tikslas gali būti sužinoti informacijos iš jūsų skelbiamų žinučių ar nuotraukų. Kitas tikslas gali būti bendraujant išpešti kuo daugiau asmeninės informacijos. Norint apsisaugoti nuo nemalonių situacijų, reikia patikrinti, kas yra jūsų socialinio tinklo draugai, ar juos tikrai pažįstate, bei atsakingai priimti naujus draugus.
Nusikaltėliai gali ieškoti informacijos apie jus naudodami įvairius išteklius. Vienas jų – „Google“ paieška paieškos laukeliuose įrašant vardą, pavardę, naudotojo vardą arba pseudonimą, kuris gali būti skelbiamas komentaruose, ir kitą informaciją, pagal kurią galima identifikuoti konkretų žmogų, jo pomėgius ir pan.	Reguliariai pasitikrinkite naudodami paieškos sistemas, kokia informacija apie jus yra viešai prieinama. Suradę skelbiamą asmeninę arba netinkamą informaciją, pirmiausia bandykite susisiekti su svetainės, į kurią ji įkelta, administratoriumi su prašymu pašalinti informaciją apie jus.
Neatsakingi komentatoriai gali susilaukti nemalonių iš teisėsaugos įstaigų. Žmonės labai mėgsta komentuoti įvairius įrašus, publikuojamus straipsnius, nuotraukas ir pan. Tačiau dažnai pasitaiko komentatorių, kurie komentaruose įžeidinėja kitus asmenis, skatina smurtą ir pan.	Kontroliuokite savo komentarus. Niekada nerašykite komentarų, kurie būtų neetiški ir kuriuose būtų smurtinio, seksualinio, įžeidžiančio ar rasistinio pobūdžio informacijos.
Internetu gali būti įvairių apsimetėlių, kurie gali pasinaudoti kitų ir savo nelaimėmis bei prašyti finansinės paramos.	Nepasitikėkite, pirmiausia patikrinkite informaciją. Nepasitikėkite žinutėmis, kuriose prašoma pagalbos, net iš artimųjų – viską patikrinkite dar kartą. Jei norite padėti, pirmiausia paskambinkite tam žmogui ir įsitikinkite, kad socialiniame tinkle skelbiama informacija yra teisinga. Būkite budrūs spausdami ant kitų žmonių publikuotų nuorodų. http://it.toolbox.com
Ką daryti praradus paskyrą? Nesaugiai elgiantis su prisijungimo prie „Facebook“ paskyros duomenimis, juos gali kas nors pasisavinti ir prisijungęs prie socialinio tinklo jūsų vardu atlikti įvairias veiklas.	„Facebook“ prisijungimo duomenis galite atgauti. Registruojantis buvo nurodytas arba jūsų e. pašto adresas, arba telefono numeris, kuriais gali būti iš naujo nustatomas naujas prisijungimo prie „Facebook“ paskyros slaptažodis ir kiti asmenys nebegalės prisijungti naudodami ankstesnį jūsų slaptažodį. Kaip tai padaryti, rasite paaiškinimą paspaudę nuorodą... www.facebook.com
Kur pranešti radus netinkamą turinį? Kiti „Facebook“ naudotojai gali platinti netinkamo turinio informaciją, nuotraukas ar vaizdo įrašus, apgaulinėti kitus naudotojus, netinkamai komentuoti ir pan.	Radę netinkamą, įžeidžiantį ar žalingą turinį „Facebook“ naudotojai gali pranešti, naudodamiesi mygtuku „Pranešti“ (angl. „Report“). Kaip tai padaryti, rasite paaiškinimą paspaudę nuorodą... www.facebook.com

Daugiau apie socialinį tinklą „Facebook“ skaitykite skyriuje „[Paslaugos internete: socialinis tinklas „Facebook“](#)“.

Daugiau apie „Facebook“, jo paskirtį, privalumus, grėsmes ir trūkumus skaitykite skyriuje „[Facebook](#)“.

Daugiau apie „Facebook“ bendruomenes skaitykite skyriuje „[Jūsų bendruomenė „Facebook“ tinkle](#)“.

Daugiau apie etišką bendravimą skaitykite skyriuje „[Etiško bendravimo principai internete](#)“.

Rekomendacijos dirbant skaitmeniniu įrenginiu ir bendradarbiaujant

- **Dirbant skaitmeniniu įrenginiu rekomenduojama:**
 - įdiegti tiek operacinės sistemos, tiek konkrečių programų ar programėlių atnaujinimus;
 - naudoti antivirusinę programą;
 - išjungti einamuoju metu nenaudojamas ryšių funkcijas, tokias kaip „Bluetooth“, „WiFi“;
 - diegti tik patikimas programas ir programėles; tai daryti atsakingai – stebėti, kokios prieigos prašo diegiamos programos;
 - nešiojamų prietaisų (nešiojamųjų, planšetinių kompiuterių ar išmaniųjų telefonų) nepalikti be priežiūros viešose vietose;
 - kurti duomenų atsargines kopijas;
 - viešose vietose saugoti skaitmeninį įrenginį nuo turinio (ypač prisijungimo duomenų ir slaptažodžių) „nužiūrėjimo“ ekrane.
- **Būti sąmoningiems bendradarbiaujant:**
 - bendrinti dokumentus atsakingai – kad juose nebūtų pateikiama asmeninė ar kita informacija; dokumentų bendrinimas atšaukiamas, kai kitiems naudotojams nebereikalinga prieiga prie jų;
 - atsakingai susirašinėti e. laiškais – nerašyti piktų ar įžeidžiančių laiškų, stebėti, kokia informacija yra persiunčiama kitiems asmenims, e. laiškuose iš nežinomų siuntėjų neatidarinėti prisegtų priedų ir nuorodų į svetaines;
 - atsakingai pateikti savo asmeninę informaciją, ypač nepažįstamiems žmonėms;
 - atsakingai tvarkyti slaptažodžius – naudoti sudėtingus slaptažodžius, niekam jų neatskleisti, periodiškai keisti, nenaudoti to paties keliose sistemose;
 - dirbant prie viešųjų skaitmeninių įrenginių nesaugoti asmeninės informacijos arba baigus darbą ją pašalinti, nesaugoti prisijungimo prie įvairių sistemų slaptažodžių ir pan.;
 - baigus darbą sistemoje pirmiausiai saugiai atsijungti paspaudžiant „Baigti darbą“, „Atsijungti“ ar panašų mygtuką bei uždaryti naršyklės langą;
 - esant galimybei, dirbant prie viešųjų kompiuterių, naudoti naršyklės privatų naršymo režimą, kad asmeninė informacija nebūtų saugoma skaitmeniniame įrenginyje;
 - jei jungimosi metu prie interneto sistemos perduodami duomenys, reikia patikrinti, ar adreso pradžia prasideda „https“ ir ar yra spygelės piktograma, kurią paspaudus nurodoma, ar ryšys saugus;
 - esant galimybei, stebėti sistemos prisijungimo ir naršymo istoriją, kokie įrenginiai ir kada buvo prisijungę (tokią galimybę turi „Google“ paskyra);
 - kartas nuo karto patikrinti, kokią informaciją apie jus skelbia „Google“ paieška.

Daugiau apie saugų įrenginių naudojimą skaitykite kursą „[Išmanusis telefonas: galimybės ir informacijos apsauga](#)“.

2. SKAITMENINIŲ NUOTRAUKŲ REDAGAVIMAS

Turiu keletą nuotraukų, kurias norėčiau apkirpti ir šiek tiek pakoreguoti. Ar tai galima padaryti internete?

Šiame skyriuje sužinosite:

- kokios priemonės gali būti naudojamos nuotraukų ir paveikslėlių redagavimui,
- apie nuotraukų redagavimą naudojant internetines priemones,
- kaip įkelti nuotrauką į internetinę saugyklą laikymui, redagavimui ir bendrinimui,
- kaip atlikti pagrindinius nuotraukų redagavimo veiksmus,
- kaip sukurti animaciją naudojant nuotraukas, įterpti tekstą, efektus, muzikos takelį ir pan.

Naudojama techninė ir programinė įranga:

- stacionarus arba nešiojamasis, arba planšetinis kompiuteris, arba išmanusis telefonas su operacine sistema, interneto naršyklė,
- įrenginiuose įkeltos nuotraukos ir paveikslukai, skirti redagavimui,
- „Google“ nuotraukos, *befunky.com*, *photojet.com*, *photocollage.com*, *fotojet.com*.

Šio skyriaus struktūra:

- gyvenimiška situacija apie nuotraukų nesudėtingą redagavimą ir jų bendrinimą,
- mokomoji medžiaga,
- papildomi įdomūs mokymosi šaltiniai.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir padėti Onutei sukurti nuotraukų animaciją.

ONUTĖ NORI REDAGUOTI NUOTRAUKAS IR SUKURTI NUOTRAUKŲ ANIMACIJĄ

Onutė turi nemažai nuotraukų, tačiau ne visos yra gražios, ji mano, kad kai kurioms reiktų paryškinti spalvas, kai kurias apkirpti ir pasukti. Ji taip pat norėtų sukurti nuotraukų animaciją ir nusiųsti savo draugams.

Kartą kalbėdama su drauge ji pasiguodė, kad neturi paveikslėlių redagavimo programos ir negali poredaguoti nuotraukų. Draugė papasakojo apie „Google“ nuotraukas. Ji pasakė, kadangi Onutė jau naudoja „Gmail“, kad, naudodama tuos pačius prisijungimo duomenis, ji gali jungtis ir prie „Google“ nuotraukų.

Draugė parodė, kaip nuotraukas nusiųsti į „Google“ nuotraukų saugyklą, po to pademonstravo, kaip atlikti pagrindinius redagavimo veiksmus. Ji taip pat pasakė, kad toje saugykloje nuotraukos gali būti bendrinamos su kitais žmonėmis, pavyzdžiui, ji gali bendrinti su bet kokia drauge arba matyti jų nuotraukas, jei jos bendrina.

Po to draugė parodė, kaip sukurti nuotraukų animacijas.

Užduotis: atlikite praktinę užduotį, naudodami „Gmail“ paskyros duomenis, prisijunkite prie „Google“ nuotraukų, įkelkite jas į nuotraukų saugyklą, atlikite redagavimo veiksmus ir sukurkite nuotraukų animaciją.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir padėti Onutei sukurti nuotraukų koliažą.

ONUTĖ NORI REDAGUOTI NUOTRAUKAS IR SUKURTI NUOTRAUKŲ KOLIAŽĄ

Onutė jau moka redaguoti nuotraukas, tačiau ji norėtų sukurti nuotraukų koliažą ir padovanoti savo artimam draugei. Naudodama „Google“ nuotraukas ji pastebėjo, kad čia galima sukurti nuotraukų koliažus. Ji pabandė, tačiau suprato, kad gali naudoti tik šabloninius koliažus ir negali nieko redaguoti.

Ji papasakojo savo sūnui, kad negali sukurti įdomesnių koliažų. Sūnus parodė keletą svetainių, kuriose nereikalinga registracija, ir parodė, kaip sukurti įdomų ir profesionaliai atrodantį koliažą įterpiant tekstą, pakeičiant foną, pritaikant keletą efektų.

Onutė pasinaudojo patarimais ir sukūrė gražų nuotraukų koliažą, jį atspausdino ir padovanojo savo draugei.

Užduotis: išnagrinėkite pateiktas koliažų kūrimo priemones ir pasirinkę tinkamiausias sukurkite nuotraukų koliažą, įterpdami tekstą, jį formatuodami ir pan.

Nuotraukų ir paveikslėlių redagavimo priemonės

Dar prieš keletą metų nuotraukas kaupdavome nuotraukų albumuose, įrašydami į kompaktinius arba DVD diskus, o dabar jas kaupiame skaitmeniniuose įrenginiuose ir interneto saugyklose. Ne visos nuotraukos ir paveikslėliai būna tinkami tam tikrose situacijose, kai kada reikia nuotraukas apkirpti, sumažinti, pasukti, pašalinti nuotraukų defektus, tokius kaip raudonos akys ir pan. Kartais norime parengti šiek tiek įdomesnes nuotraukas ir pritaikyti spalvinių efektų, padaryti nespalsvotas nuotraukas, sukurti nuotraukų koliažus ir pan. Be to, jei norima nuotraukas kam nors demonstruoti, galima sukurti nuotraukų demonstravimo rinkinį, pritaikyti animacijų, įterpti garso takelį ir pan.

Jei nuotraukoje reikia atlikti sudėtingesnius veiksmus, tokius kaip nuotraukos išgadinimo koregavimas, t.y. retušuoti nuotraukas, atlikti sudėtingas korekcijas, pritaikyti įvairius efektus, tada reikia naudoti sudėtingesnes paveikslėlių redagavimo programas: **Corel PhotoPaint**, **Adobe Photoshop**, **Photoshop Elements** ir kt. Tačiau tokios paveikslėlių redagavimo programos paprastai būna mokamos ir jas reikia diegti internete. Panašias funkcijas turi nemokama **Gimp** paveikslėlių redagavimo programa.

Jei nuotraukoms reikia pritaikyti nesudėtingas korekcijas, galima naudoti ir standartines operacinės sistemos siūlomas programas, pavyzdžiui, „Windows 10“ esančią programą „Paveikslėliai“.

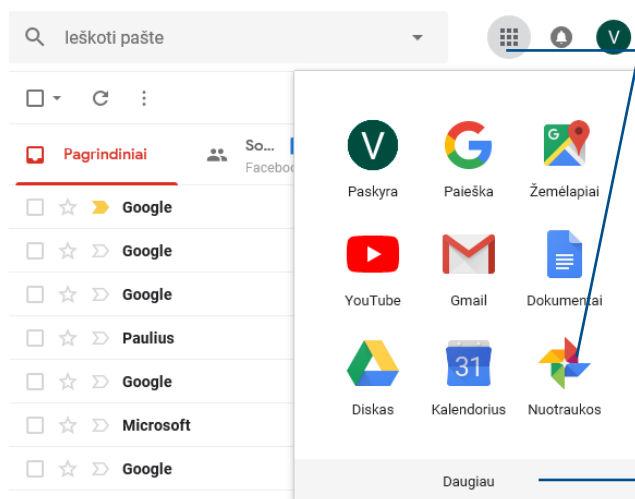
Tačiau jei norime prie nuotraukų turėti prieigą iš bet kurio skaitmeninio įrenginio, jas galima laikyti internetinėse saugyklose bei atlikti paprastas koregavimo komandas. Tam galima naudoti internetines nuotraukų redagavimo priemones, tik reikia pasirinkti tinkamą. Jeigu naudotojas jau turi „Gmail“ paskyrą, tuomet galima naudoti paslaugą „Google nuotraukos“, kur galima nemokamai laikyti nuotraukas (iki 15 GB visų „Google“ paslaugų) bei atlikti nesudėtingas korekcijas.

Šioje mokymo medžiagoje naudosime priemonę „Google nuotraukos“, nuotraukų koliažams kurti pasiūlysime papildomas priemones.

Norint naudotis priemone „Google nuotraukos“, reikia būti prisijungus prie „Google“ paskyros (naudojami tie patys prisijungimo duomenys kaip ir „Gmail“ pašto dėžutės). Jeigu naudotojas šiuo metu yra prisijungęs prie „Gmail“ pašto, „Google“ nuotraukas jis gali pasiekti be papildomos registracijos.

Nuotraukų įkėlimas į interneto saugyklą iš kompiuterių

Vaizdo įrašas apie **nuotraukų įkėlimą** (paspauskite ant žemiau esančio paveikslėlio ir tuomet interneto naršyklės lange atsidarys vaizdo įrašas, trukmė 0:44 min.).

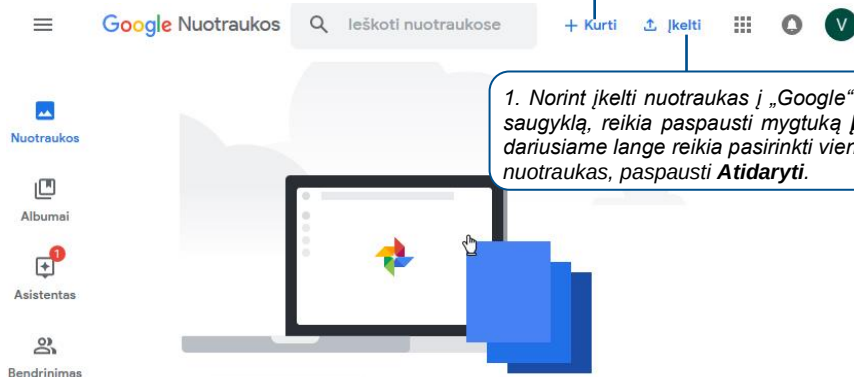

Norint atidaryti „Google“ nuotraukas iš „Gmail“ (arba bet kurio kito „Google“ produkto) aplinkos, dešinėje viršutinėje lango dalyje reikia paspausti devynių kvadratėlių mygtuką ir pasirinkti **Nuotraukos**.

Jei sąrašas nėra ženkliuko **Nuotraukos**, tuomet reikia paspausti **Daugiau** ir išskleisti sąrašą bus pateikiama daugiau „Google“ produktų.

Naudojant kompiuterius nuotraukas į internetinę saugyklą „Google nuotraukos“ galima įkelti per interneto naršyklės langą.

Paspaudus **Kurti** galima sukurti nuotraukų albumą ir po to įkelti nuotraukas arba galima įkelti nuotraukas, o po to jas pridėti prie albumo.

1. Norint įkelti nuotraukas į „Google“ nuotraukų saugyklą, reikia paspausti mygtuką **Įkelti**. Atsidariusiame lange reikia pasirinkti vieną ar kelias nuotraukas, paspausti **Atidaryti**.

Pastaba: nuotraukas įkelti į „Google“ paveikslėlių saugyklą galima įtempiant iš kompiuterio aplanko į „Google nuotraukų“ langą.

2. Keliant nuotraukas į „Google“ saugyklą paklausima, kokia kokybe įrašyti, ir tuomet reikia paspausti **Tęsti**.

3 elementai įkelti

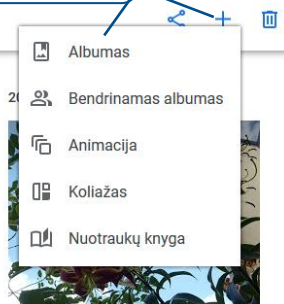
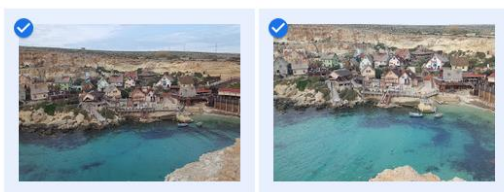
3. Įkėlus nuotraukas galima pasirinkti, ar jas priskirti prie albumo, ar iš karto kurti bendrinamą albumą.

Jei nuotraukų šiame etape nepridėsite prie albumo, tai bet kada vėliau galėsite atlikti.

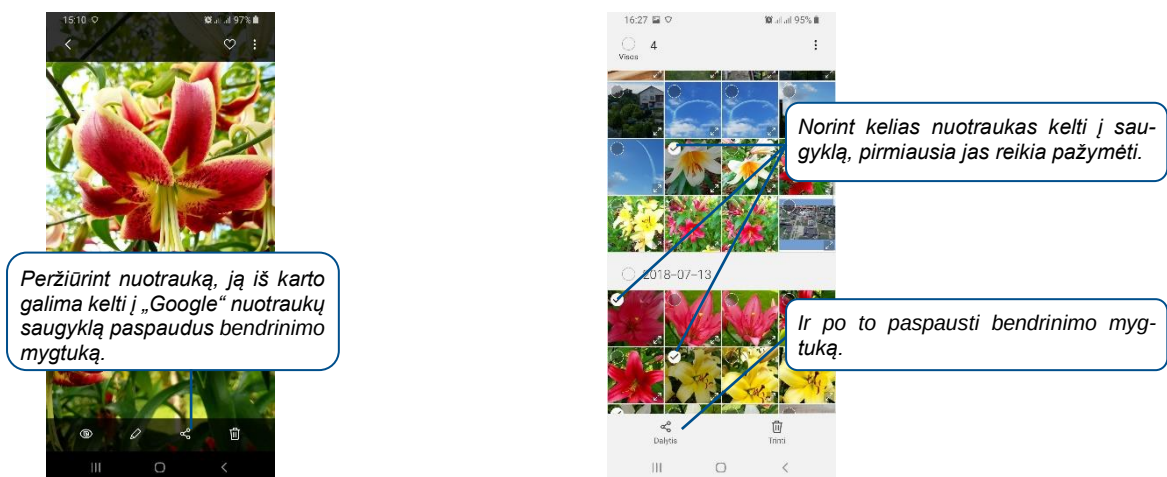
Kai nuspręsite kurti albumą, pažymėkite nuotraukas, paspauskite pliuso mygtuką ir pasirinkite reikiamą punktą, pavyzdžiui, pasirinkus **Albumas**, bus sukuriamas albumas.

2 pasirinktos

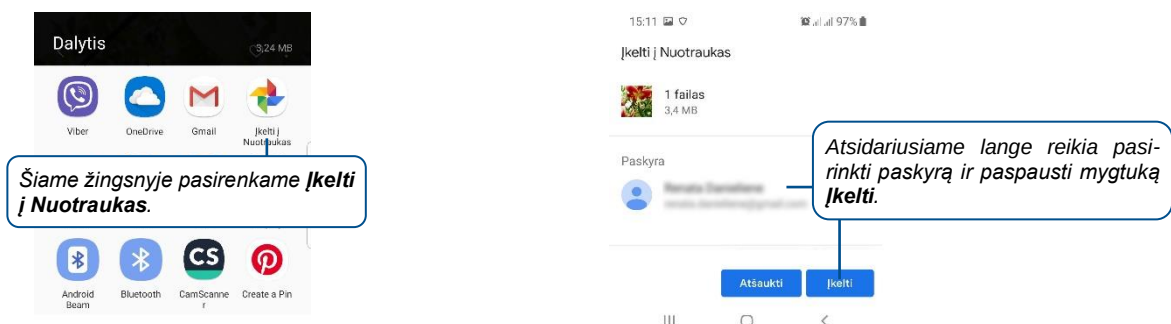
2018-01-27, šit

Nuotraukų įkėlimas į interneto saugyklą iš išmaniųjų telefonų

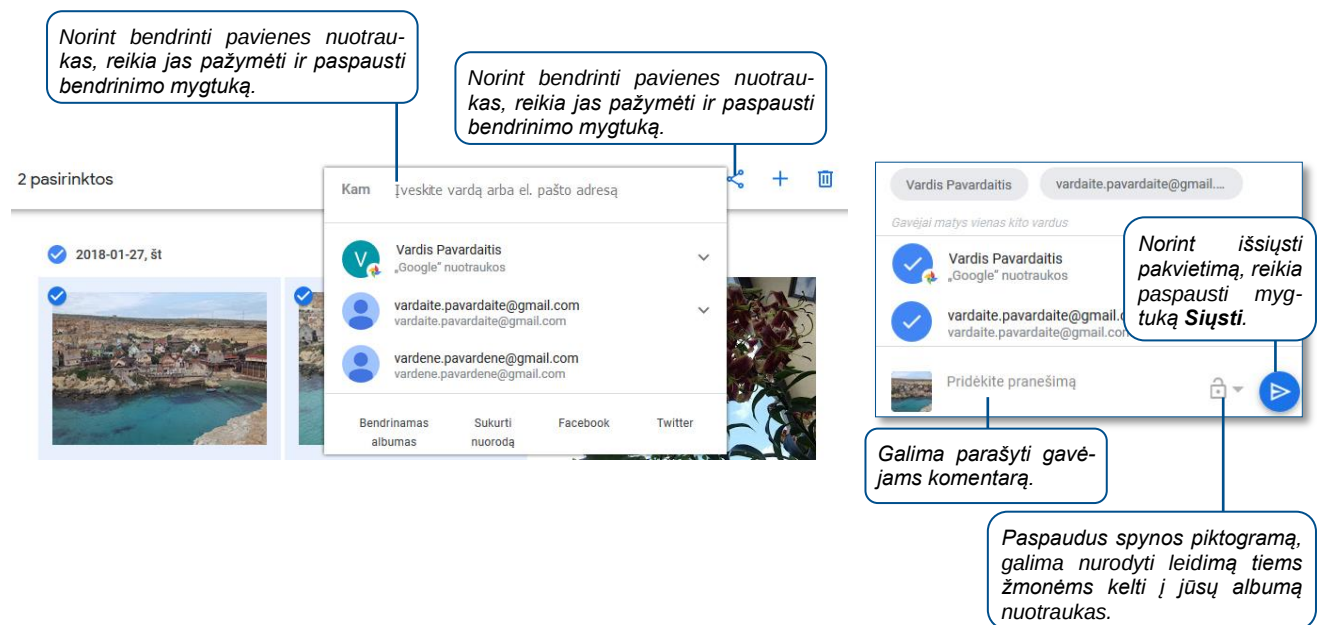

Nesvarbu, ar vieną, ar kelias nuotraukas įkeliamo į saugyklą, atsidaro langas, kuriame reikia pasirinkti bendrinimo priemonę.

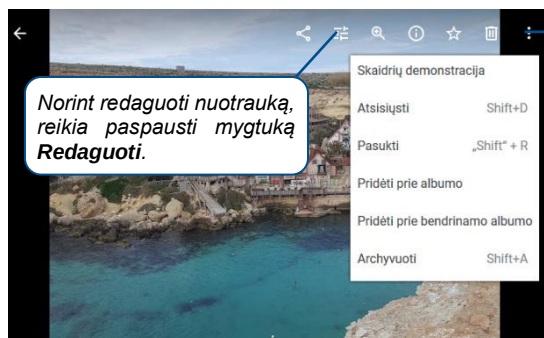
Nuotraukų bendrinimas

Nuotraukas galima bendrinti po vieną, kelias arba visą albumą.

Nuotraukų redagavimas

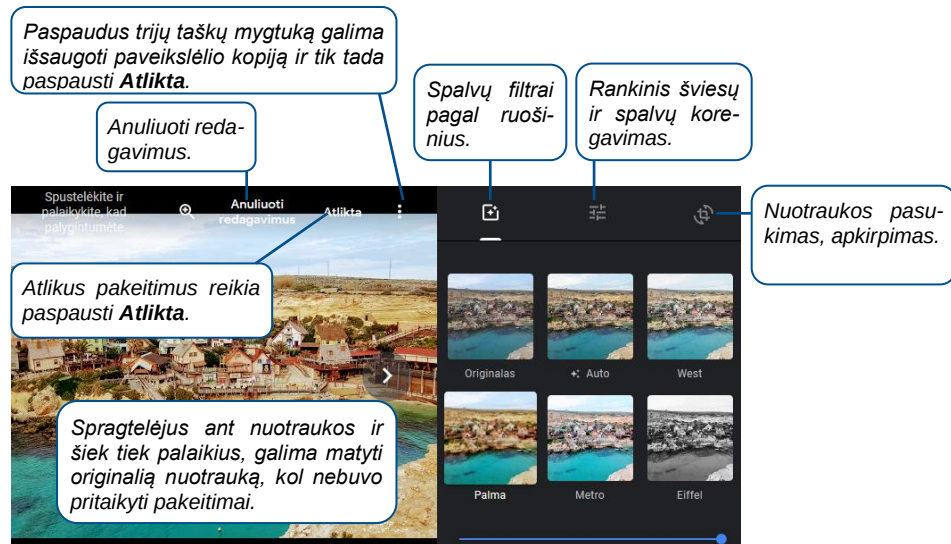
Vaizdo įrašas apie **nuotraukų redagavimą** (paspauskite ant žemiau esančio paveikslėlio ir tuomet interneto naršyklės lange atsidarys vaizdo įrašas, trukmė 2:13 min.).

Norint redaguoti nuotrauką, reikia paspausti mygtuką **Redaguoti**.

Paspaudus trijų taškų mygtuką pateikiama daugiau komandų.

Redagavimus mato visi, jei nuotrauka yra bendrinama su kuo nors einamuoju metu.

Paspaudus trijų taškų mygtuką galima išsaugoti paveikslėlio kopiją ir tik tada paspausti **Atlikta**.

Anuluoti redagavimus.

Spalvų filtrai pagal ruošinius.

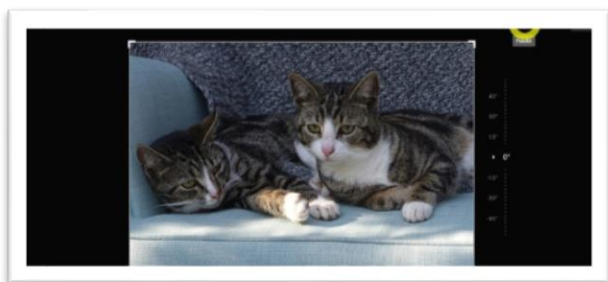
Rankinis šviesų ir spalvų koregavimas.

Nuotraukos pasukimas, apkirpimas.

Atlikus pakeitimus reikia paspausti **Atlikta**.

Spragtelėjus ant nuotraukos ir šiek tiek palaikius, galima matyti originalią nuotrauką, kol nebuvo pritaikyti pakeitimai.

Vaizdo įrašas apie **vaizdo pasukimą** (paspauskite ant žemiau esančio paveikslėlio ir tuomet interneto naršyklės lange atsidarys vaizdo įrašas, trukmė 0:50 min.).

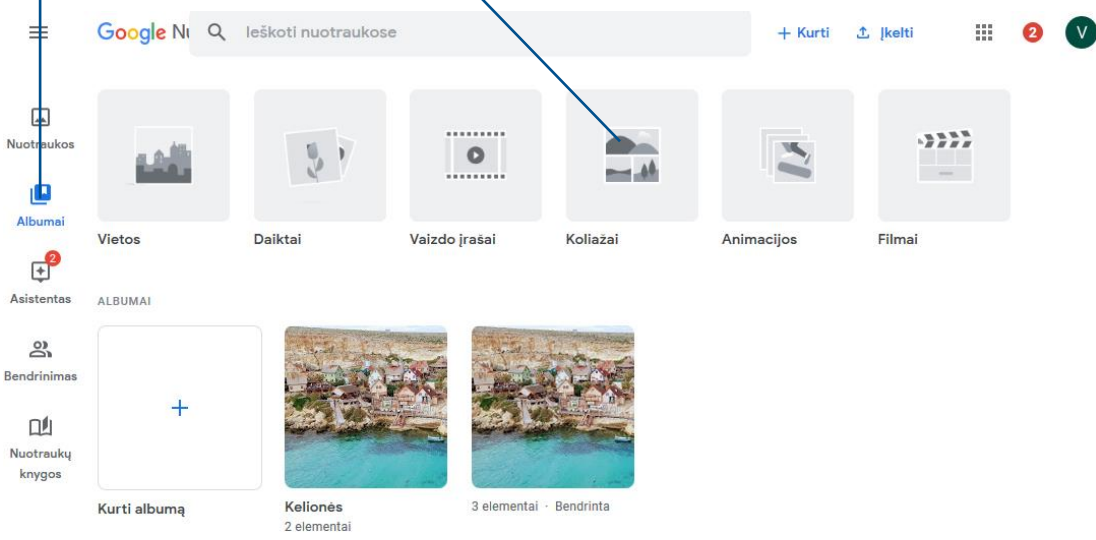

Daugiau apie „Google“ nuotraukų kalbos pakeitimą, įkėlimą į saugyklą, nuotraukų redagavimą skaitykite SMIS kursą „[Vairialypė terpė: nuotraukų įkėlimas, albumų kūrimas, peržiūra, dalijimasis ir redagavimas su programa „Google Photos“](#)“.

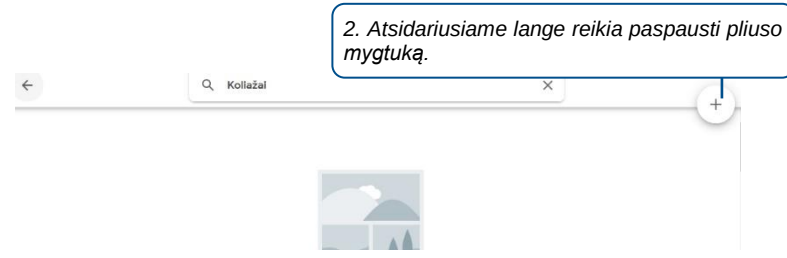
Nuotraukų koliažų kūrimas

Naudojant „Google nuotraukas“ galima įtraukti nuo dviejų iki devynių nuotraukų į vieną nuotraukų koliažą.

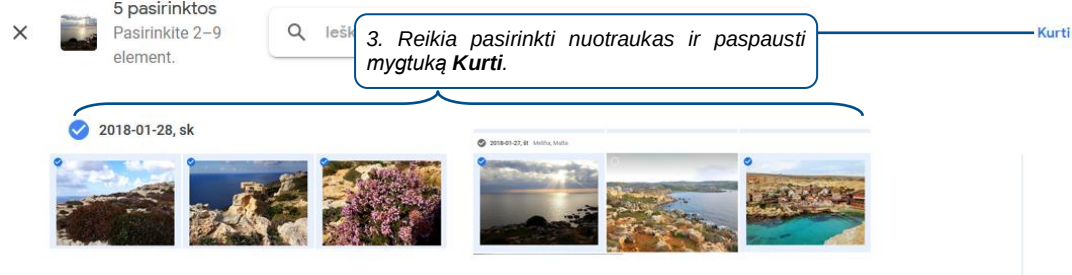
1. Norint kurti nuotraukų koliažą reikia atverti aplanką **Albumai** ir paspausti **Koliažai**.

2. Atsidariusiame lange reikia paspausti pliuso mygtuką.

3. Reikia pasirinkti nuotraukas ir paspausti mygtuką **Kurti**.

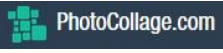

Atlikus šį veiksmą nuotraukų koliažas yra sukuriamas automatiškai. Sukurtam nuotraukų koliažui kaip ir atskiroms nuotraukom galima pritaikyti tuos pačius nuotraukų redagavimo veiksmus.

Kitos koliažų kūrimo priemonės internete

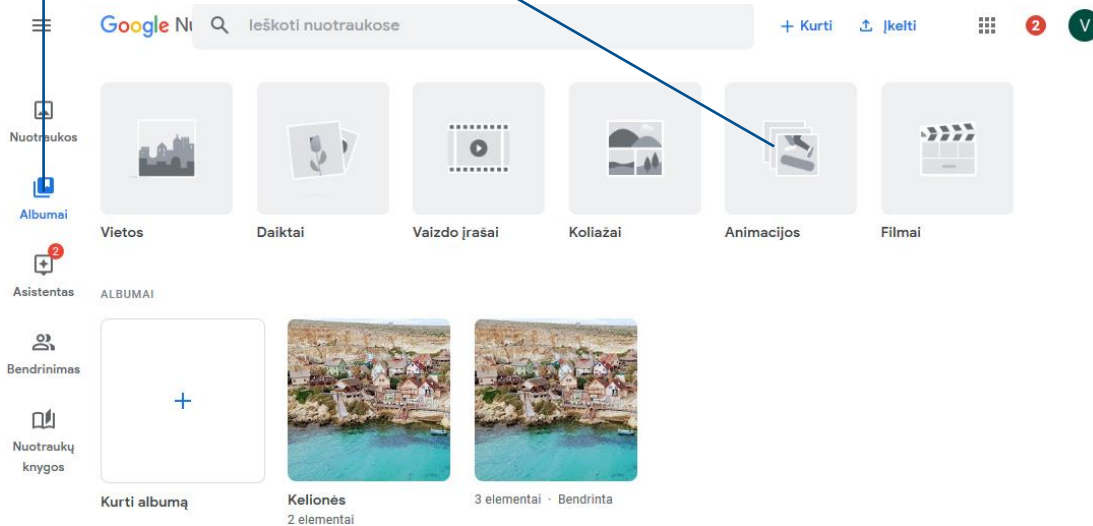
Norint naudotis žemiau aprašytais priemonėmis, nereikalinga registracija.

Priemonė ir adresas	Priemonės savybės
 https://www.befunky.com	Atvėrus svetainę reikia paspausti „Collage Maker“ ir iš karto galima kurti koliažus naudojant svetainės paveikslėlius arba iš savo įrenginio. Priemonės privalumai: • pasirinkti maketą (leidžia rinktis ne visus, tačiau yra pakankamas kiekis skirtingų maketų), • pasirinkti kelis maketus „Facebook“ viršeliui ir „Pinterest“, • keisti maketą naudojant tas pačias nuotraukas, • keisti koliažo fono spalvą, • keisti atstumus tarp nuotraukų ir užapvalinti nuotraukų kampus, • keisti koliažo dydį, • įterpti grafinių elementų, • įterpti tekstą bei atlikti formatavimą, • įrašyti JPG, PNG formatu, • įrašyti į „Google“ diską.
 www.photocollage.com	Iš karto prisijungus prie svetainės galima kurti koliažą. Priemonės privalumai: • keisti koliažo foną tiek siūlomais, tiek savo paveikslėliais, • dėti nuotraukas savo nuožiūra: jas didinti, mažinti, keisti jų tvarką vienas kito atžvilgiu, pasukti, • redaguoti įkeltas nuotraukas: keisti spalvas, „išlieti“ nuotrauką, pritaikyti permatomumą ir kitus efektus, • sukurti koliažą naudojant šablonus, • įrašyti koliažus aukšta kokybe, pasirinkti formatą (JPG, PNG, BMP, PDF), • atsisiųsti ir atverti koliažą redagavimo režimu (angl. „save for editing“), • bendrinti „Facebook“, „Twitter“, „Google“ ir „Pinterest“.
 www.fotojet.com	Kurti nuotraukų koliažą galima prisijungus prie svetainės ir paspaudus mygtuką Make a Collage. Priemonės privalumai: • kurti profesionaliai atrodančius koliažus naudojant svetainės šablonus, • keisti spalvas, permatomumą, ryškumą ir kitus spalvinius nustatymus, • apkirpti, pasukti, • įterpti tekstą, • įterpti grafinius elementus, • pakeisti foną (spalva arba šabloniniu paveikslėliu), • atsisiųsti JPG arba PNG formatu, • bendrinti „Facebook“, „Twitter“, „Tumblr“ ir „Pinterest“, • išspausdinti nuotraukų koliažą.

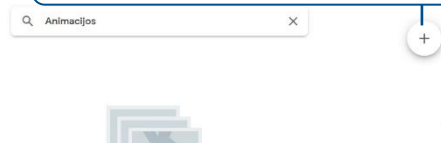
Nuotraukų animacijų kūrimas

Naudojant „Google nuotraukas“ galima įtraukti nuo dviejų iki penkiasdešimt nuotraukų į vieną nuotraukų animaciją.

1. Norint kurti nuotraukų animaciją reikia atverti aplanką **Albumai** ir paspausti **Animacijos**.

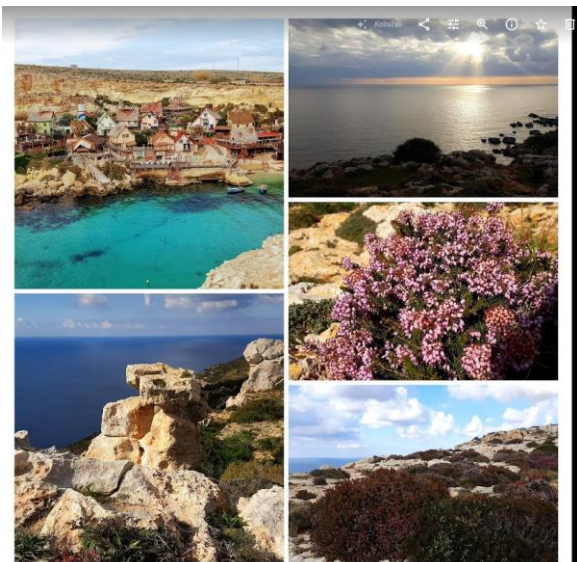
2. Atsidariusiame lange reikia paspausti pliuso mygtuką.

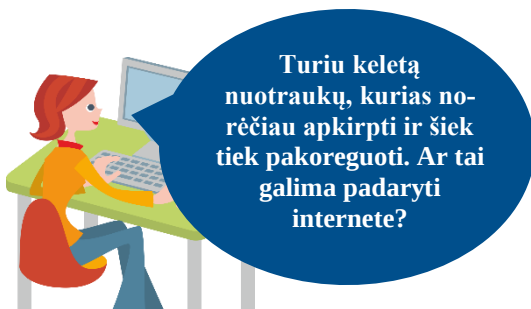
3. Reikia pasirinkti nuotraukas ir paspausti mygtuką **Kurti**.

Atlikus šį veiksmą nuotraukų animacija yra sukuriama automatiškai.

3. NUOTRAUKŲ SKENAVIMAS

Šiame skyriuje sužinosite:

- apie nuotraukų skenavimą naudojant skenerį,
- apie nuotraukų skenavimą naudojant išmaniuosius įrenginius.

Naudojama techninė ir programinė įranga:

- stacionarus arba nešiojamas, arba planšetinis kompiuteris, arba išmanusis telefonas su operacine sistema, interneto naršyklė,
- spausdintas dokumentas, kurį būtų galima skenuoti.

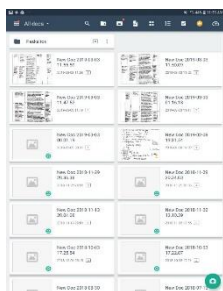
Šio skyriaus struktūra:

- gyvenimiška situacija apie nuotraukų skenavimą,
- mokomoji medžiaga,
- papildomi įdomūs mokymosi šaltiniai.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir padėti Onutei nuskenuoti dokumentą.

ONUTĖ NORI NUSKENUOTI DOKUMENTĄ PDF FORMATU IR JĮ NUSIŪSTI SAVO KOLEGEI

Onutės kolegė paprašė kuo skubiau atsiųsti dokumento pavyzdį, Onutė jau išvyko iš darbo, ji namuose neturi skenerio ir nežino, kaip tai padaryti. Iš pradžių ji galvojo nufotografuoti visą dokumentą, kuriame yra 20 puslapių, ir nusiųsti kolegei nuotrauką, tačiau prisiminė, kad kolegė prašė atsiųsti dokumentą PDF formatu.

Ji dar kartą paskambino kolegei paklausti, ar jai tiktų nufotografuoti dokumento puslapius. Kolegė patarė naudoti išmaniųjų įrenginių programėlę, kurią naudojant galima fotografuoti, pritaikyti spalvines korekcijas, apkirpti ir sugeneruoti visus puslapius į vieną PDF dokumentą.

Onutė apsidžiaugė ir iš karto į savo išmanųjį įrenginį įsidiegė šią programėlę bei nuskenavusi visą dokumentą išsiuntė savo kolegei.

Užduotis: peržiūrėti vaizdo įrašą apie programėlės „CamScanner“ naudojimą ir esant galimybei ją įsidiegti išmaniajame įrenginyje. Įdiegus programėlę, nuskenuoti kelis dokumento puslapius ir nusiųsti kitiems besimokantiems.

Skenavimas naudojant skenerį

Informacinės technologijos gerokai palengvina darbą. Pavyzdžiui, turintys skenerį, į kompiuterį gali įsikelti dokumentus, senas nuotraukas, jas vėliau redaguoti bei kaupti.

Skenuodami dokumentą ar nuotrauką turime apsispręsti, kur juos naudosime. Jeigu nuotrauka bus keliama į internetinį puslapį, demonstruojama ekrane, tuomet galime skenuoti pasirinkdami JPG paveikslėlio tipą, skiriamąją gebą 72–100 dpi. Tačiau, jei nuotrauka bus redaguojama ir spausdinama, tai reiktų skenuoti geresne kokybe, pavyzdžiui, pasirenkant paveikslėlio tipą TIFF, 300 dpi. Skenuodami dokumentą galime pasirinkti paveikslėlių formatą, pavyzdžiui, JPG arba PDF. Jeigu skenuojame kelis dokumento puslapius, geriausia pasirinkti PDF formatą, tuomet visi skenuoti dokumento puslapiai bus išsaugomi viename dokumente.

Šiame skyrelyje yra trumpai rašoma apie tipo ir reikiamos skiriamosios gebos pasirinkimą, paveikslėlio dydžio nustatymą spausdinant ir demonstruojant ekrane.

- **Nuotraukos skenavimas.** Skenuoti nuotraukas galima skenerio programa arba paveikslėlių redagavimo programa.
- **Paveikslėlio tipo pasirinkimas.** Priklausomai nuo tolesnių poreikių, reikia pasirinkti tinkamą skenuojamo paveikslėlio tipą. Pavyzdžiui, jei vėliau reikės redaguoti nuotrauką, tuomet geriausia pasirinkti TIFF formatą. Nuotraukas skenuoti galima ir JPG formatu, tačiau saugant šiuo formatu yra naudojami glaudinimo algoritmai ir dėl to gali nukentėti nuotraukos kokybė, juolab, jei vėliau tą nuotrauką pakoregavę išsaugosite – saugojimo metu bus dar kartą pritaikomas glaudinimo algoritmas.
- **Skiriamosios gebos pasirinkimas.** Skenuojant nuotraukas ir dokumentus dažnai iškyla klausimas dėl tinkamos skiriamosios gebos pasirinkimo. Pavyzdžiui, jeigu nuotraukas ketinate demonstruoti ekrane, kelti į internetą, įterpti į dokumentą ir pan., tuomet galite pasirinkti ne didesnę kaip 100 dpi. Tačiau jei skenuotą nuotrauką norėsite spausdinti, tada reiktų rinktis 150–300 dpi.

Vaizdo įrašas apie **programėlės „CamsCanner“ naudojimą** (paspauskite ant žemiau esančio paveikslėlio ir tuomet interneto naršyklės lange atsidarys vaizdo įrašas, trukmė 5:48 min.).

Skenavimas naudojant išmaniuosius įrenginius

Šiuolaikiniai išmanieji įrenginiai turi įvairių galimybių. Viena jų įdiegti skenavimo programėlę. Ši programėlė įjungia fotoaparatus ir tokiu būdu galima skenuoti dokumentus ar nuotraukas. Toks skenavimo būdas skiriasi nuo įprasto fotografavimo tuo, kad nuskenavus vieną ar kelis puslapius iš karto galima pritaikyti spalvų tonus (spalvotas, nespalvotas, juodai baltas), apkirpti dokumentus ir juos įrašyti pasirinktu formatu.

Kai kurios programėlės leidžia bendrinti ką tik nuskenuotą dokumentą naudojant e. paštą, siunčiant į programėlės duomenų saugyklą (pavyzdžiui, „CamScanner“), dalytis su kitais žmonėmis kitais būdais, tokiais kaip dokumento siuntimas tiesioginio susirašinėjimo programomis, saugojimas internetinėse saugyklose ir pan. Kai kurios iš šių programėlių, tokių kaip „Adobe Scan“, automatiškai atpažįsta dokumentų kraštus ir nufotografuoja tik tą dalį, nukirpdamos nereikalingą aplinkoje matomą vaizdą. Tokios programėlių funkcijos gali palengvinti skenavimo darbą.

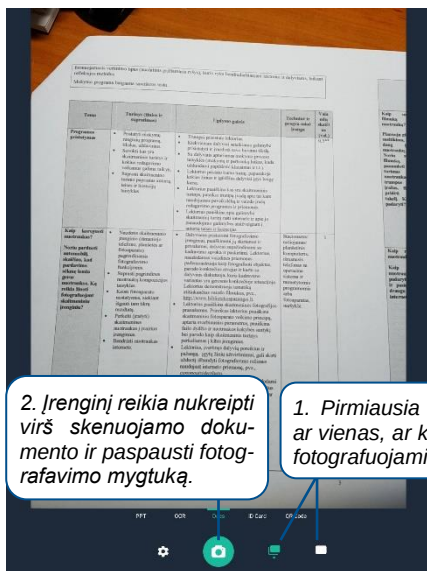
Tokių programėlių yra šios pagrindinės funkcijos:

- Skenuoti dokumentus išmaniuoju telefonu ar planšete,
- Keisti dokumento spalvas (spalvotas, nespalvotas, juodai baltas),
- Apkirpti dokumentus (kai kurios tai daro automatiškai),
- Perkelti nuskenuotus dokumentus į kompiuterį naudojant interneto ryšį,
- Siųsti dokumentus kitiems,
- Išsaugoti internetinėse saugyklose,
- Įrašyti PDF arba JPG formatu.

Kai kurios tokio tipo programėlės suteikia ir daugiau funkcijų, pavyzdžiui, „CamScanner“ gali nuskaityti QR kodą, naudoti ruošinius kuriant sveikinimą, o jo viduje įterpian nuskenuotą vaizdą.

Šioje mokymo medžiagoje parodysime, kaip skenuoti dokumentus naudojant „CamScanner“ programėlę „Android“ aplin-

koje. Atvėrus „CamScanner“ programėlę reikia pasirinkti fotografavimo mygtuką žemiau esančiuose paveikslėliuose parodyta tolesnė skenavimo veiksmų seka.

2. Įrenginį reikia nukreipti virš skenuojamo dokumento ir paspausti fotografavimo mygtuką.

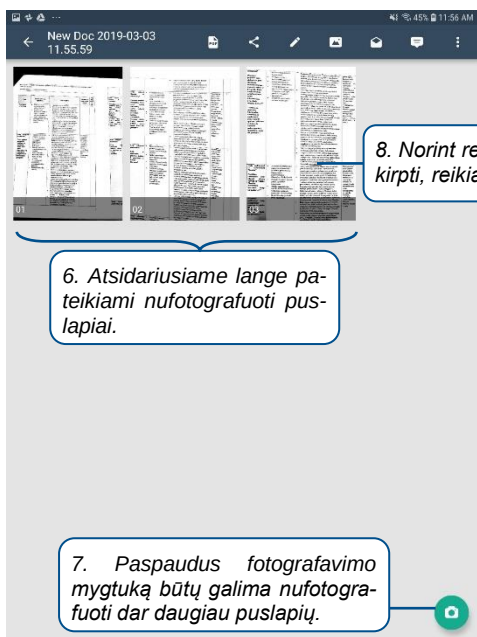
1. Pirmiausia reikia pasirinkti, ar vienas, ar keli puslapiai bus fotografuojami*.

4. Apačioje rodoma, kiek puslapių nuskenuota.

3. Jei buvo pasirinktas kelių puslapių fotografavimo režimas, kitą puslapį skenuoti galima nukreipus įrenginį į kitą puslapį ir vėl paspaudus fotografavimo mygtuką.

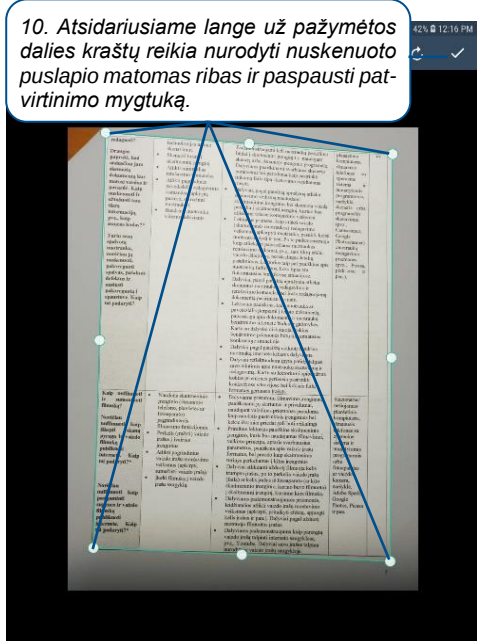
5. Baigus fotografuoti dokumentą, reikia paspausti patvirtinimo mygtuką.

* – jei iš pradžių bus pasirenkamas vienas fotografuojamas puslapis, vėliau vis tiek bus galima pridėti naujų puslapių. Pasirinkus kelių puslapių fotografavimą, iš pradžių programėlė leidžia visus puslapius fotografuoti ir paskui redaguoti, o, pasirinkus vieną puslapį, reikės fotografuoti po vieną puslapį ir iš karto pritaikyti korekcijas.

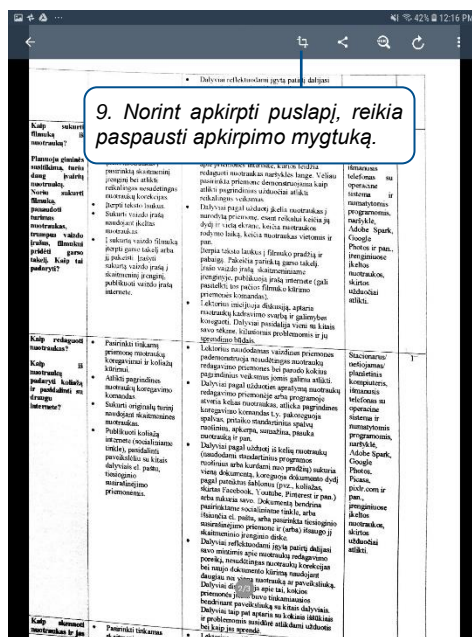

7. Paspaudus fotografavimo mygtuką būtų galima nufotografuoti dar daugiau puslapių.

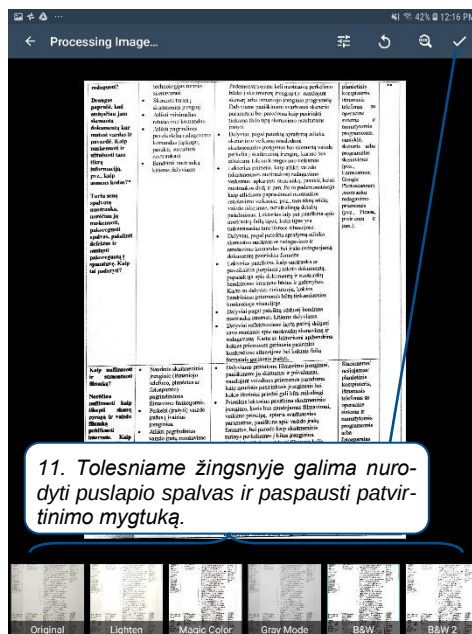
8. Norint redaguoti puslapį, jį apkirpti, reikia jį spragtelėti.

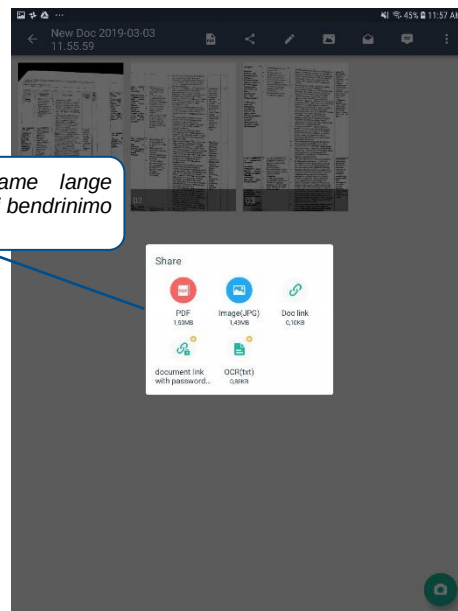
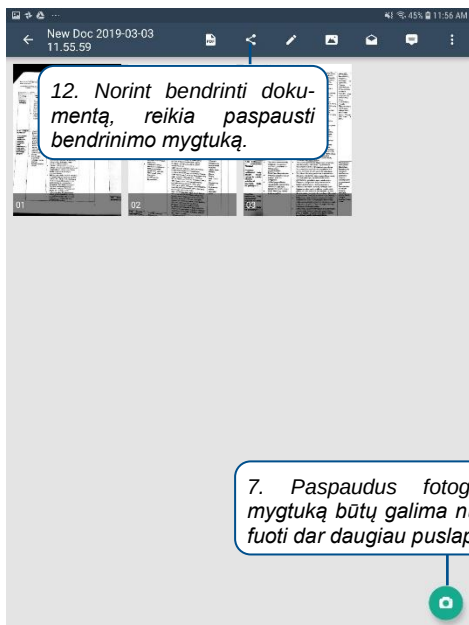
10. Atsidariusiame lange už pažymėtos dalies kraštų reikia nurodyti nuskenuoto puslapio matomas ribas ir paspausti patvirtinimo mygtuką.

9. Norint apkirpti puslapį, reikia paspausti apkirpimo mygtuką.

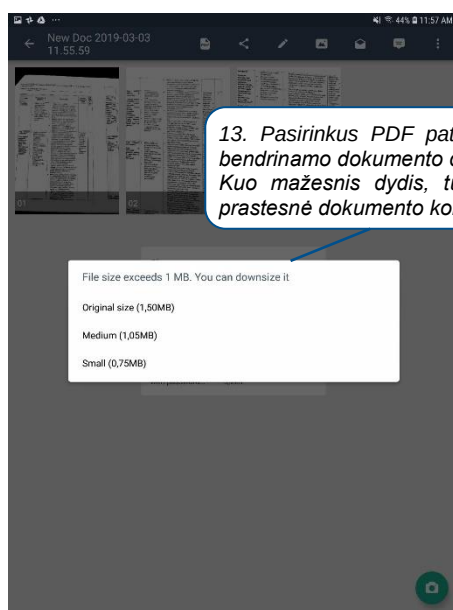

11. Tolesniame žingsnyje galima nurodyti puslapio spalvas ir paspausti patvirtinimo mygtuką.

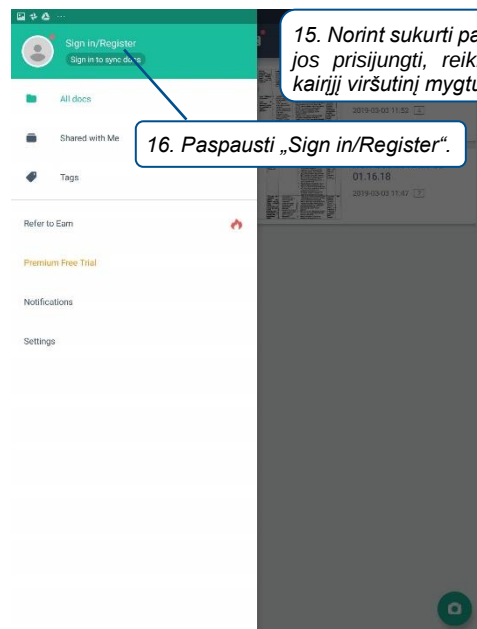
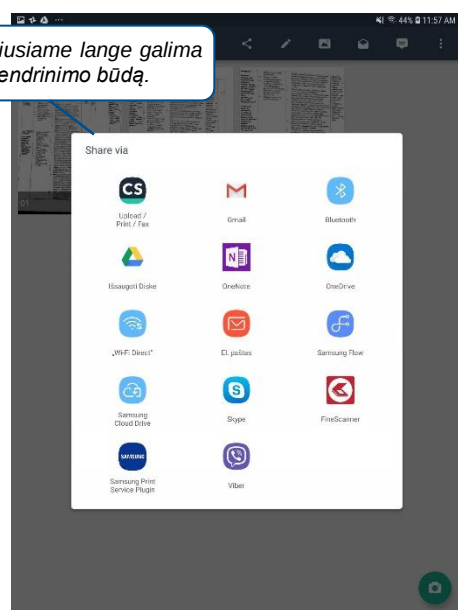

7. Paspaudus fotografavimo mygtuką būtų galima nufotografuoti dar daugiau puslapių.

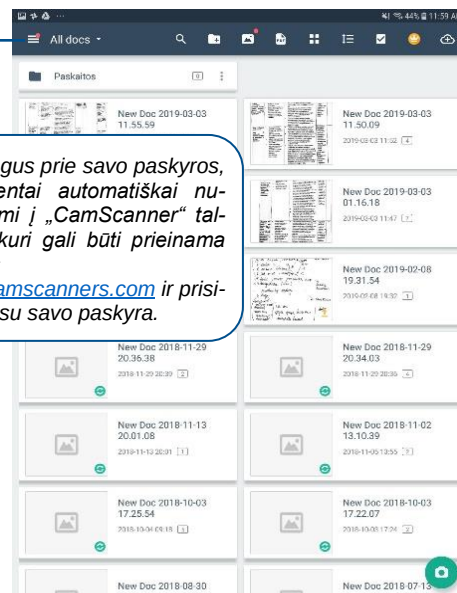
* – norint bendrinti nuorodą, reikia sukurti „CamScanner“ paskyrą ir būti prisijungus prie jos.

14. Atsidariusiame lange galima pasirinkti bendrinimo būdą.

Prisijungus prie savo paskyros, dokumentai automatiškai nusiunčiami į „CamScanner“ talpyklą, kuri gali būti prieinama atvėrus www.camscanners.com ir prisijungus su savo paskyra.

Skenavimui sukurta nemažai programėlių, šioje mokymo medžiagoje pateikiame dvi iš jų. Daugiau skenavimo programėlių rasite „Google Play“ arba „iTunes“ programėlių parduotuvėse.

Programėlė „CamScanner“

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.intsig.camscanner>

<https://itunes.apple.com/us/app/camscanner-scanner-to-scan-pdf/id388627783?mt=8>

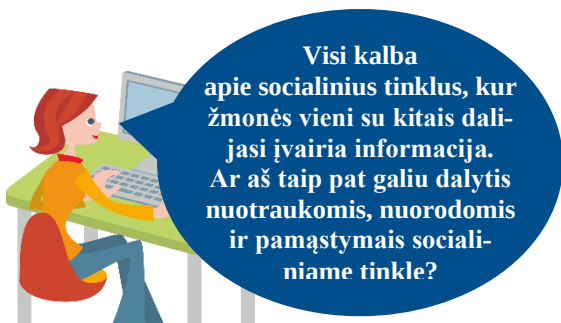
Programėlė „Adobe Scan“

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.adobe.scan.android>

<https://itunes.apple.com/us/app/adobe-scan-doc-scanner-to-pdf/id1199564834?mt=8>

4. SAUGUS IR ATSAKINGAS SKAITMENINIO TURINIO SKELBIMAS INTERNETE

Visi kalba apie socialinius tinklus, kur žmonės vieni su kitais dalijasi įvairia informacija. Ar aš taip pat galiu dalytis nuotraukomis, nuorodomis ir pamąstymais socialiniame tinkle?

Šiame skyriuje sužinosite:

- kaip sukurti paskyrą socialiniame tinkle ir tvarkyti privatumo nustatymus,
- skelbti savo mintis, nuotraukas, vaizdo įrašus kitiems dalyviams,
- susirašinėti su vienu ar keliais socialinio tinklo naudotojais, siųsti jiems nuotraukas ir vaizdo įrašus,
- suprasti apie socialinio tinklo saugumo nustatymų koregavimą, kelių lygių autentifikavimą prisijungiant prie paskyros.

Naudojama techninė ir programinė įranga:

- stacionarus arba nešiojamasis, arba planšetinis kompiuteris, arba išmanusis telefonas su operacine sistema, interneto naršyklė,
- įrenginiuose įkeltos nuotraukos, skirtos bendrinimui,
- socialiniai tinklai, pavyzdžiui, „Facebook“, „LinkedIn“, „klase.lt“, „Twitter“.

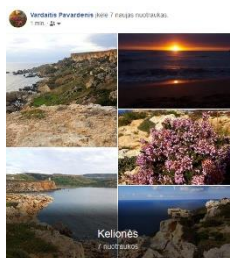
Šio skyriaus struktūra:

- gyvenimiška situacija apie nuotraukų publikavimą socialiniuose tinkluose,
- mokomoji medžiaga,
- papildomi įdomūs mokymosi šaltiniai.

UŽDUOTIS

Išnagrinėti aprašytą situaciją ir padėti Onutei socialiniame tinkle publikuoti nuotraukas.

ONUTĖ NORI NAUDOTIS SOCIALINIŲ TINKLŲ IR PUBLIKUOTI NUOTRAUKAS.

Onutės draugė naudoja socialiu tinklu ir į jį kelia savo nuotraukas bei savo sukurtus nuotraukų koliažus. Kartą, kai draugė lankėsi pas Onutę, ji paprašė draugės pamokyti, kaip prisijungti prie socialinio tinklo ir kaip tas nuotraukas publikuoti.

Draugė mielai susitiko. Padedama draugės Onutė prisiregistravo socialiniame tinkle. Draugė parodė, kaip susirasti socialinio tinklo draugų ir su jais komunikuoti, publikuoti įrašus ir nuotraukas.

Draugė taip pat trumpai papasakojo, kokios informacijos nereiktų publikuoti socialiniuose tinkluose. Ir galiausiai papasakojo apie saugų dviejų veiksmų prisijungimą prie socialinio tinklo. Onutė su draugės pagalba įjungė dviejų veiksmų autentifikavimą.

Užduotis: prisiregistruokite prie socialinio tinklo, paklauskite kitų besimokančiųjų vartotojų vardų ir juos pakvieskite būti socialinio tinklo draugais. Iš kitų dalyvių gavę kvietimus draugauti, patvirtinkite ir parašykite jiems žinutę. Laiko juostoje publikuokite tekstinį įrašą, prie jo pridėkite paveikslėlį. Komentuokite savo draugų įrašus. Esant galimybei, socialiniame tinkle sukurkite savo nuotraukų albumą.

Naudodami socialinius tinklus žmonės gali ieškoti kontaktų, bendrauti vienas su kitu, skelbti, bendrinti nuotraukas, vaizdo įrašus, tekstą ar kitą turinį, jungtis į bendrų interesų turinčių ar kaip nors kitaip susijusių žmonių ar organizacijų grupes.

Socialinis tinklas - žmonių bendravimo ir informavimo internetu vieta (t. y. svetainė ar portalas), kurioje galima:

- surasti kitų dalyvių ir sukurti draugų tinklą,
- skelbti informaciją, nuotraukas, vaizdo įrašus ir kitą turinį;
- komentuoti žinutes, nuotraukas, vaizdo įrašus ir pan., t. y. iš karto gauti grįžtamąjį ryšį;
- kurti virtualias bendruomenes (pavyzdžiui, draugų, kolegų ar bendrų interesų arba pomėgių turinčių žmonių), kuriose bendraujama įvairiomis temomis,
- publikuoti informaciją, kuri gali būti prieinama viešai arba tik tam tikram draugų ratui.

	
Socialinis tinklas	Tradicinė žiniasklaida
Informacijos viešinimas „daugelis daugeliui“.	Informacijos viešinimas „vienas daugeliui“.
Galimybė gauti greitą grįžtamąjį ryšį iš auditorijos.	Auditorijos grįžtamojo ryšio galimybės ribotos.
Daugelis žmonių gali sau leisti skirti lėšų interneto turiniui kurti ir jį platinti.	Daugelis žmonių negali pradėti leisti laikraščio ar įkurti radijo ar televizijos stoties.
Operatyvūs visų vertinimai ir komentarai dar labiau sutelkia skaitytojų dėmesį į įvykius.	

Yra socialinių tinklų, kurie leidžia matyti informaciją ir neregistruotiems dalyviams, kiti būtinai reikalauja registracijos.

Socialinių tinklų pavyzdžiai:

- „**Facebook**“ (žinių sklaidimui: laisvalaikiui ir darbui),
- „**Google+**“ (žinių sklaidimui: laisvalaikiui ir darbui),
- „**YouTube**“ (vaizdo įrašams),
- „**LinkedIn**“ (darbo paieškai ir profesiniams pasiekimams),
- „**Klasė.lt**“, „**Draugas.lt**“ (pažintims atnaujinti arba surasti naujų),
- „**TripAdvisor**“ (kelionių patarimams ir įspūdžiams).

Socialinių tinklų populiarumas

Į socialinius tinklus žmonės jungiasi dėl įvairių priežasčių, tačiau pagrindinės yra šios:

- **Tapatybė, anonimiškumas** – gali save demonstruoti bei atskleisti tapatybę, bet gali ją sukurti bei pateikti, kaip pats to nori,
- **Socialiniai tinklai nemokami** – dalyviai gali jungtis į socialinius tinklus, dalintis informacija, ją komentuoti,
- **Santykiai** – gali susirasti draugų, pažįstamų (giminių, draugų, kaimynų, klasės draugų ir pan.) ir atnaujinti ryšius su jais arba susipažinti su naujais žmonėmis,
- **Saviraiška** – dalyviai gali dalytis patirtimi, pomėgiais, skelbti savo darbų, kūrybos pavyzdžius e. erdvėje,
- **Bendruomenė** – tai noras priklausyti tam tikrai bendruomenei, būti pripažintam aplinkinių.

Daugiau apie socialinius tinklus skaitykite skyriuje „[Paslaugos internete: socialiniai tinklai](#)“.

„Facebook“

Socialinio tinklo adresas: <https://www.facebook.com>

„Facebook“ (angl. „face“ – veidas, „book“ – knyga) – laisvalaikiui ir darbui naudojamas socialinis tinklas.

Anksčiau norėdami sužinoti naujienas žmonės žiūrėdavo televizorių, klausydavo radijo, skambindavo pažįstamiems ir giminėms, o dabar naudojantis tinklu „Facebook“ naujienas galima sužinoti akimirksniu vos tik jos čia yra paskelbiamos.

„Facebook“ naudotojų pagrindinės funkcijos:

- pateikti informacijos apie save, įkelti savo aprašą (profilį), nurodyti, kokią informaciją matys draugai,
- įkelti nuotraukų, paveikslėlių, vaizdo failų, jais dalintis su draugais,
- nurodyti ryšius su draugais ar pažįstamais asmenimis (pavyzdžiui, draugas, giminaitis),
- skelbti naujienas apie save, darbus, pomėgius, įvykius ir pan.,
- komentuoti kito asmens ir savo naujienas,
- paspausti nuorodą-mygtuką „Man patinka“ perskaičius draugų naujienas,
- rašyti asmenines žinutes ir susirašinėti pokalbių skyrelyje,
- paminėti savo publikacijoje asmenį, kad jis gautų apie tai pranešimą,
- pažymėti asmenį vaizdo įrašuose, nuotraukose, savo įrašuose.

„Facebook“ naudotojai. Šiuo metu šis tinklas prieinamas visiems asmenims, vyresniems nei 13 metų, o jo naudotojų skaičius perkopė 1 mlrd.

Naujo naudotojo registracija. Norint tapti „Facebook“ naudotoju, reikalinga registracija, kurios metu pateikiamas telefono numeris arba e. pašto adresas – vienas iš jų reikalingas registracijai patvirtinti bei kiekvieną kartą naudojamas jungiantis prie „Facebook“ paskyros. Prisiregistravus belieka surasti draugų ir su jais bendrauti.

Profilio ir nuotraukos skelbimo nustatymai. Prisijungus prie „Facebook“ galima nurodyti informaciją apie save, t. y. susikurti skaitmeninę tapatybę: įkelti nuotrauką, nurodyti darbovietę, gimtąjį miestą, profesinius įgūdžius, mokyklą, kontaktinę informaciją, įtraukti šeimos narius ir nurodyti santykių būseną, pridėti gyvenimo įvykius ir pan. Ši informacija gali būti prieinama kitiems „Facebook“ naudotojams arba gali būti ribojama, keičiant privatumo nustatymus.

Draugai. Kiekvienas „Facebook“ naudotojas gali pakviesti kitus žmones į savo draugus ir su jais bendrauti bei dalintis įvairia informacija prisijungęs prie šios svetainės arba naudodamasis „Facebook“ programėle.

Socialinio tinklo draugų ratą galima suformuoti randant asmenį, kurį pageidaujama pakviesti į draugus, ir nusiunčiant tam asmeniui kvietimą bendrauti. Jei asmuo sutiks, būsite pridėti prie jo kontaktų sąrašo, o jis bus įtrauktas į jūsiškį. Jei nesutiks, matysite tik viešą jo publikuojamą turinį arba nematysite nieko, jei paskyra yra uždara.

Jei kas nors norės būti įtrauktas į jūsų kontaktų sąrašą, gausite kvietimą, kurį galėsite priimti arba ištrinti. Jei priimsite, asmuo bus įtrauktas į jūsų kontaktų sąrašą, jei ne, jis matys tik jūsų viešai publikuojamą turinį.

„Facebook“ įrašai. Dažnai „Facebook“ dalyviai skelbia įvairias naujienas, kelionių nuotraukas, savo darbus, išvykas ir pan. Draugai gali šias naujienas sekti, matyti jūsų skelbiamą informaciją, ją komentuoti, spausti mygtuką „Patinka“.

Istorijos įrašas (angl. „My Story“) – toks įrašas atsiduria jūsų profilyje ir po 24 valandų yra automatiškai ištrinamas.

Nuotraukų albumai. Naudojant „Facebook“ gali būti kuriami albumai, kuriuose laikomos nuotraukos tam tikra tema. Tai gali būti augintinio, išvykų, renginių ir pan. nuotraukos.

„Facebook“ bendravimas realiu laiku. Naudojant „Facebook“, galima susirašinėti su draugais teksto žinutėmis, o prie kompiuterio prijungus mikrofona jiems skambinti ir turint internetinę vaizdo kamerą ne tik kalbėtis, bet ir matyti vienas kitą nepriklausomai nuo atstumo. Tiek susirašinėjimas, tiek skambinimas net su vaizdu yra nemokamas nepriklausomai nuo to, kurioje pasaulio vietoje yra „Facebook“ draugai. Svarbiausia, kad galima būtų kalbėtis, jie turi būti tuo metu prisijungę prie „Facebook“. Siųsti teksto žinutes galima bet kada, nepriklausomai nuo to, ar jie tuomet yra prisijungę, ar ne.

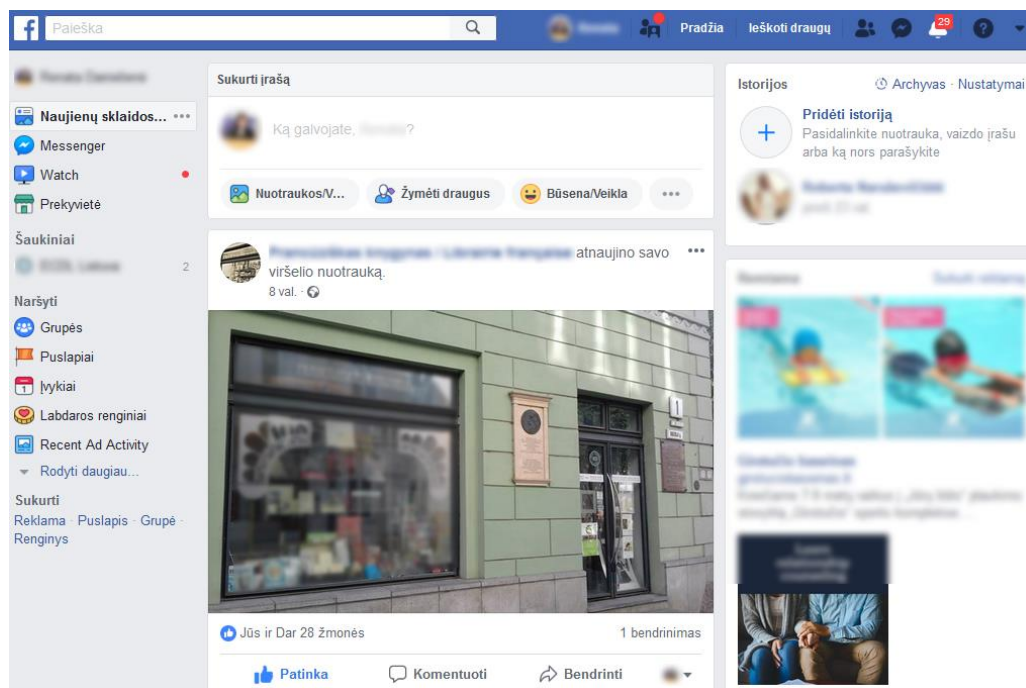
Naujienų grupės. Socialiniame tinkle „Facebook“ galima sukurti grupes tam tikra tema (pagal interesus, pomėgius ir kt. kriterijus), kurių nariai gali keistis žiniomis ir bendrauti kitais e. būdais. Pavyzdžiui, gali būti šios grupės: gėlių auginimas, staliai, turgeliai ir pan. Jas galima sukurti patiems arba jungtis prie sukurtų, tačiau ne visos būna atviros, kartais administratoriai tvirtina naujus narius.

Nustatymai. Reikia atkreipti dėmesį, kad profilio ir viršelio nuotraukos tampa viešai matomos visiems. Tačiau galima keisti nuotraukų ar albumų nustatymus, nurodyti, kad nuotraukos būtų matomos draugams, draugų draugams, konkrečioms asmenims ir pan.

Keičiant „Facebook“ nustatymus, galima nurodyti, kad skelbiama informacija būtų matoma tik draugams, o nebūtų matoma neregistruotiems naudotojams. Šiuos veiksmus galima atlikti „Facebook“ nustatymų skylyje.

Pastaba. „Facebook“ galima naudoti ir išmaniuosiuose įrenginiuose prie šio socialinio tinklo jungiantis naudojant naršyklę, tačiau patogiausia išmaniuosiuose įrenginiuose įsidiegti specialią „Facebook“ programėlę.

Naudotojo, prisijungusio prie „Facebook“, langas:

Nuotraukų ir vaizdo įrašų platinimas

Atsiradus plačioms nuotraukų ir vaizdų platinimo galimybėms, žmogaus privatus gyvenimas tapo labai pažeidžiamas. Kiekvienas mūsų galime bet kuriuo momentu patekti į objektyvą, o po to būti komentuojami visame pasaulyje, ir tie komentarai dažnai nebus malonūs. Todėl egzistuoja mandagumo ir konfidencialumo taisyklės, kurios leidžia kuo mažiau moralinės žalos padaryti fotografuojamiems bei filmuojamiems nepažįstamiems ir pažįstamiems asmenims:

- Gerbkite kitų žmonių privatumą;
- Jei norite platinti nuotrauką ar įrašą su pažįstamais, geras tonas reikalauja paprašyti leidimo;
- Neplatinkite svetimų vaikų nuotraukų be jų tėvų sutikimo;
- Nenaudokite savo reklaminėje medžiagoje asmenų nuotraukų, jei asmuo nedavė tam sutikimo;
- Nepažįstamuosius fotografuoti galima tik viešoje vietoje;
- Jei asmuo aiškiai išreiškė nenorą, jo fotografuoti negalite;
- Nenaudokite nuotraukų ir vaizdo įrašų platinimo kaip keršto ar pajuokos įrankio;
- Neplatinkite smurtinių, kurstančių neapykantą, įžeidinėjančių nuotraukų ir vaizdo įrašų. Net tuo atveju, jei norite pasmerkti smurtą ar neapykantą;
- Neplatinkite nuotraukų ir vaizdo įrašų, kur jūs ar jūsų artimieji užfiksuoti nesilaikantys taisyklių, elgiasi nederamai ar net pažeidžia įstatymus.

Jei radote nuotrauką, kurioje esate užfiksuoti patys arba jūsų artimieji (vaikai, tėvai ir t. t.), ir nenorite, kad ši nuotrauka būtų platinama, imkitės tokių priemonių:

- Kreipkitės į skelbėją ir prašykite pašalinti. Kreiptis geriau tomis pačiomis priemonėmis, kur radote nuotrauką (jei radote socialiniame tinkle, kreipkitės to paties socialinio tinklo priemonėmis). Jei nerandate skelbėjo, naudokite kitus jo žinomus kontaktus.
- Kreipkitės į socialinio tinklo administratorių ir prašykite pašalinti nuotrauką, išaiškindami situaciją. Socialiniai tinklai paprastai turi specialias kreipimosi į administraciją formas, kurios skirtos tokiems ir panašiams atvejams.
- Jei aukščiau išvardinti veiksmai nepadėjo, kreipkitės į Asmens duomenų apsaugos inspekciją.

Jei žinote ar įtariate, kad kas nors iš jūsų atvaizdo gauna komercinės naudos, o jūs nesate tam davę sutikimo, galite susisiekti su skelbėju ir prašyti nuotrauką šalinti. Ši taisyklė negalioja tais atvejais, kai fotografavimosi ar filmavimosi metu buvo sudaryta sutartis, kurioje pažymėta, kad jūsų atvaizdą fotografas gali naudoti reklamos ar komercijos tikslams.

Socialinės paskyros nustatymai

Vis daugiau žmonių naudojami socialiniai tinklai, tokiais kaip „Facebook“, „Twitter“, „LinkedIn“ ir pan. Šie tinklai leidžia naudotojams skelbti informaciją apie save, taip pat bendrauti su draugais ir kolegomis. Tačiau tam tikra šiuose tinkluose pateikiama informacija turėtų likti konfidenciali ir neskelbiama. Socialinius tinklus aptarnaujančios kompanijos renka gan daug duomenų apie jų naudotojus, norėdamos individualizuoti teikiamas paslaugas.

Realiaame gyvenime bendraudami su kitais žmonėmis save pristatome įvairiai: pasisakome vardą (ir pavardę), kur ir kokį darbą dirbame, kokie mūsų pomėgiai ir pan. Socialiniame tinkle naudotojai taip pat turi asmeninį profilį. Tai asmeninis puslapis, kuriame:

- įrašome savo vardą;
- įkeliame asmeninį atvaizdą;
- aprašome savo pomėgius.

Pateikdami informaciją apie save socialiniame tinkle, turime būti santūrūs ir atsargūs. Ypač patiklūs socialiniuose tinkluose yra jauni žmonės, kurie dažnai nesusimąsto apie asmeninio gyvenimo viešinimo pasekmes, neįžvelgia socialinių tinklų keliamų pavojų.

Virtualioje erdvėje dažniausiai susiduriama su asmens tapatybės vagystėmis. Socialinių tinklų ir elektroninio pašto prisijungimo duomenų vagystės pavojingos dėl asmeninės informacijos nutekėjimo, sudarančio sąlygas neretai pasitaikančiam svetimų banko sąskaitų atidarymui, prekių įsigijimui, pinigų išėmimui, neva atsitikus nelaimėi draugų ir pažįstamų prašymas paskolinti pinigų ir pan.

Asmens tapatybės vagystė internete gali pakenkti ir asmens reputacijai. Piktavališ gali paskleisti tikrovės neatitinkančią informaciją, pasirašydamas kito asmens vardu, arba paskleisti asmeninę informaciją internete.

Atminkite, kad paviešinti jūsų, jūsų artimųjų ar darbdavių duomenys gali būti sukčių panaudoti jiems reikiamos informacijos bazei kurti. Naudotis socialiniais tinklais reikia saikingai ir atsakingai, juose galima viešinti tik naudotojui ir jo artimiesiems neutralią informaciją.

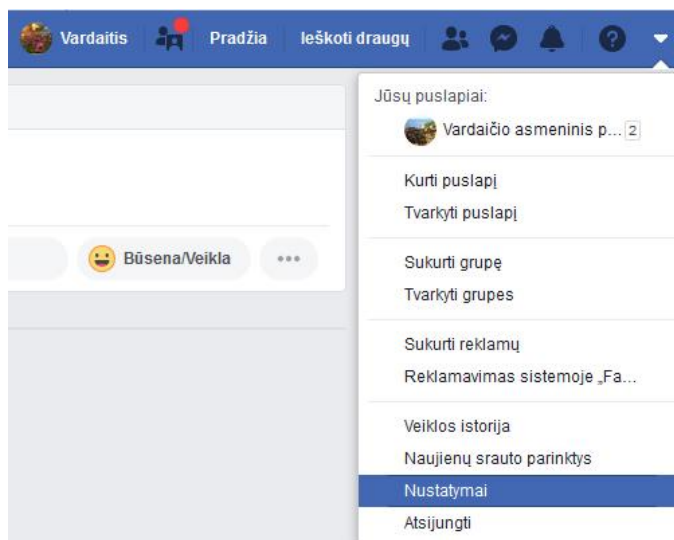
Privatumo nuostatų tvarkymas

„Facebook“ naudotojai gali kontroliuoti, kokią informaciją apie juos gali matyti kiti internetinės bendruomenės nariai. Šie apribojimai yra žinomi kaip „privatumo nuostatos“. Kaip pavyzdį panagrinėsime socialinio tinklo „Facebook“ privatumo nuostatų keitimą.

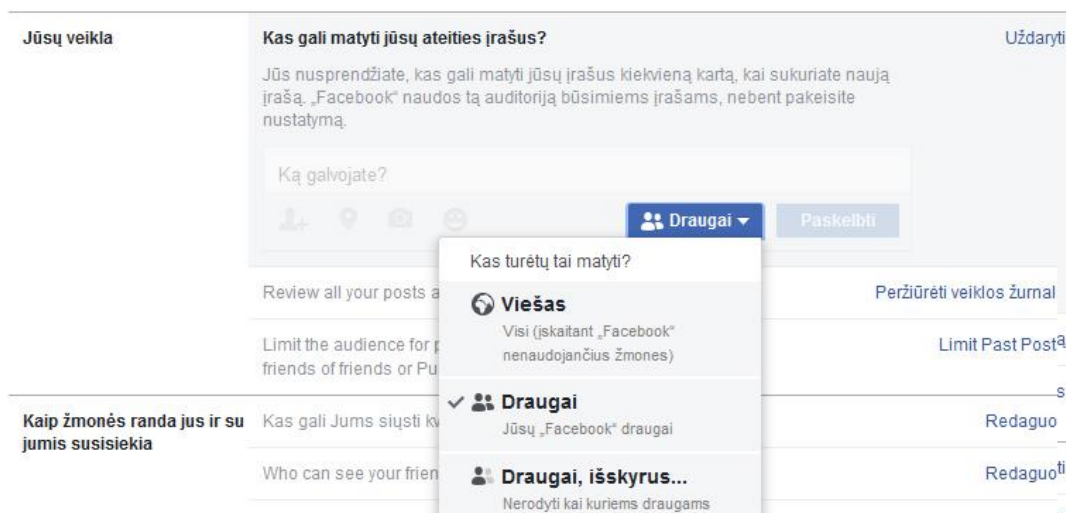
Prisijungus prie savo „Facebook“ paskyros tvarkyti privatumo nuostatas galima spragtelėjus rodyklytės piktogramą, esančią dešinėje viršutinėje lango dalyje ir atsidariusiame meniu pasirinkus **Nustatymai**.

Norėdami nurodyti, kas gali matyti jūsų asmeninę informaciją, kairėje pusėje spragtelkite **Privatumas** ir galėsime, pavyzdžiui, nurodyti, kas matys jūsų įrašus.

Šiame lange rekomenduojama visiems punkтам nurodyti, kad stebėti jūsų veiklą ir jus rasti galėtų tik draugai ir draugų draugai.

Privatumo nustatymai ir įrankiai

Skyrelyje **Kaip žmonės randa jus ir su jumis susisiečia** galėsite nurodyti, pavyzdžiui, kas gali jums siųsti pakvietimus, ar jūsų įrašai prieinami paieškos sistemose.

Kaip žmonės randa jus ir su jumis susisiečia	Kas gali Jums siųsti kvietimus draugauti?	Visi	Redaguoti
	Who can see your friends list?	Viešas	Redaguoti
	Kas gali jus rasti pagal jūsų nurodytą el. pašto adresą?	Visi	Redaguoti
	Who can look you up using the phone number you provided?	Visi	Redaguoti
	Do you want search engines outside of Facebook to link to your profile?	Uždaryti	

Siekdami apsaugoti savo įrašus nuo nepažįstamų prieigos, pašalinkite žymą nuo šio punkto – tokiu būdu jūsų „Facebook“ įrašai nebus prieinami paieškos sistemoms, tokios kaip „Google“.

Norėdami keisti laiko juostos nustatymus nustatymų lango kairėje pusėje spragtelkite **Timeline and tagging**. Atsidariusiame lange rekomenduojama kategorijomis nurodyti, kad veiklas galėtumėte matyti arba atlikti tik jūsų draugai.

Timeline and Tagging Settings

Laiko juosta	Who can post on your timeline?	Draugai	Redaguoti
	Kas gali matyti ką kiti paskelbė tavo laiko juostoje?	Draugai	Redaguoti
	Allow post sharing to stories?	Išjungta	Redaguoti
Tagging	Who can see posts you're tagged in on your timeline?	Visi	Redaguoti
	When you're tagged in a post, who do you want to add to the audience of the post if they can't already see it?	Draugai	Redaguoti
	Who sees tag suggestions when photos that look like you are uploaded? (this is not yet available to you)	Unavailable	
Apžvelgti	Review posts you're tagged in before the post appears on your timeline?	Išjungta	Redaguoti
	Review tags people add to your posts before the tags appear on Facebook?	Išjungta	Redaguoti

Privatus bendravimas su kitais „Facebook“ naudotojais

Norint bendrauti su vienu ar keliais žmonėmis socialiniame tinkle, geriausia naudoti privačių žinučių rašymo priemonę. Tokiu atveju žinutė bus rodoma siuntėjui ir vienam naudotojui (arba pasirinktiems keliems naudotojams). Norėdami išsiųsti asmeninę žinutę „Facebook“ socialiniame tinkle, pirmiausia prisijunkite.

Prisijungimas prie sistemų dviem veiksmis

Siekiant apsaugoti nuo įsilaužimų į sistemas, galima naudoti dviejų veiksmų prisijungimo prie sistemų būdą, jei tik tos sistemos tai leidžia padaryti. Interneto svetainės nustatymuose galima patikrinti, ar palaikomas dviejų veiksmų prisijungimo būdas, arba tai galima patikrinti interneto svetainėse, tokiose kaip <https://twofactorauth.org>.

„Facebook“ tai pat turi dviejų veiksmų prisijungimą prie paskyros.

Bendrieji

Saugumas ir prisijungimas

Jūsų „Facebook“ informacija

Privatumas

Timeline and Tagging

Vieta:

Blocking

Kalba

Pranešimai

Mobilusis

Vieši įrašai

1. Nustatymų lange reikia paspausti Saugumas ir prisijungimas.

2. Norint įjungti patvirtinimą jungiantis prie „Facebook“ paskyros dviem veiksniais, srityje Two-Factors Authentication reikia paspausti Redaguoti.

Recommended

Pasirinkite draugus, su kuriais susisieksite, jei Paskirkite 3–5 draugus, kurie padės, jei negalėsite prisijungti

Two-Factor Authentication

Naudokite dviejų veiksmų autentifikavimą

We'll ask for a security code if we notice a login from an unusual device

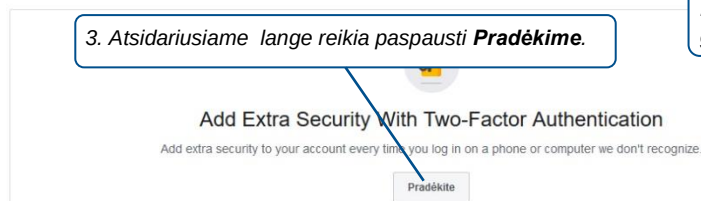
Redaguoti

Authorized Logins

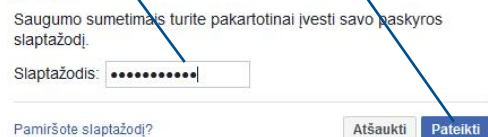
Review a list of devices where you won't have to use a login code

Peržiūrėti

3. Atsidariusiame lange reikia paspausti **Pradėkite**.

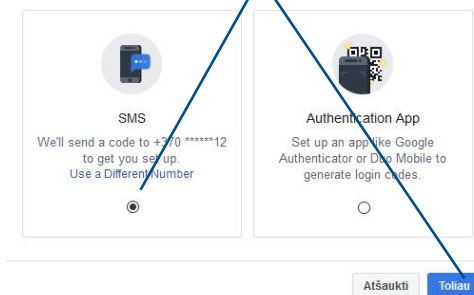

4. Kitame žingsnyje reikia pakartotinai įvesti prisijungimo slaptažodį ir paspausti **Pateikti**.

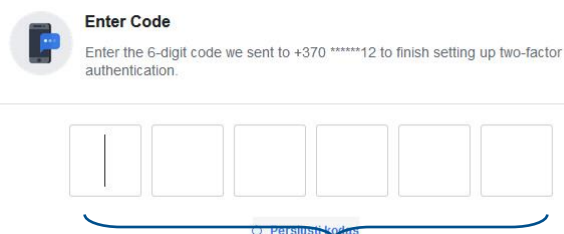

Dviejų veiksmų autentifikavimas

5. Šiame žingsnyje reikia pasirinkti, kurį papildomą būdą naudosite. Šiuo atveju pasirenkamas SMS būdas* ir paspaudžiamas mygtukas **Toliau**.

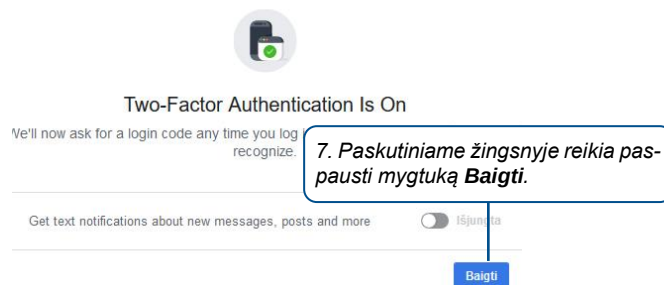
Dviejų veiksmų autentifikavimas

6. Į mobiliąjį telefoną atsiunčiamas kodas, kurį reikia įrašyti į formos laukelius ir paspausti mygtuką **Toliau**.

* – šiuo atveju telefono numeris buvo nurodytas anksčiau. Jei telefono numeris anksčiau nebuvo nurodytas, šiame žingsnyje gali reikėti jį įrašyti.

Dviejų veiksmų autentifikavimas

7. Paskutiniame žingsnyje reikia paspausti mygtuką **Baigti**.

Daugiau apie socialinių tinklų saugumą skaitykite [Kibernetinio saugumo centro parengtą medžiagą](#).

„Facebook“ programėlė

Naudojant šią programėlę galima atlikti tuos pačius veiksmus kaip ir naudojant „Facebook“ kompiuteryje.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.facebook.katana&hl=lt>

<https://itunes.apple.com/us/app/facebook/id284882215?mt=8>

„Messenger“ programėlė

Naudojant šią programėlę galima bendrauti su kitais žmonėmis, kurie yra jūsų „Facebook“ draugai.

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.facebook.orca>

<https://itunes.apple.com/us/app/messenger/id454638411?mt=8>

